

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Rahanduse ja majandusteoria instituut
Majandusteooria õppetool

Jürgen Pielberg

**EESTI TÖÖJÕU MAKSUKOORMUSE HETKESEISU JA
SELLE ALANDAMISE VAJALIKKUSE ANALÜÜS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Lektor Raivo Soosaar

Tallinn 2014

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Jürgen Pielberg

.....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 096014

Üliõpilase e-posti aadress: Jurgen@hiuauto.ee

Juhendaja: Lektor Raivo Soosaar

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ABSTRAKT.....	3
SISSEJUHATUS.....	4
1. MAKSUSTAMISE PÕHIMÕTTED JA MAKSUDE LIIGID	6
1.1. Maksu mõiste ja eesmärgid	6
1.2. Maksustamise põhimõtted.....	7
1.3. Maksude liigitamine.....	10
1.4. Tööjõu maksustamine	12
2. TÖÖJÕU MAKSUSTAMISE MÕJU HÕIVELE JA MAJANDUSKASVULE.....	14
2.1. Tööjõu maksustamise mõju tööhõivele.....	14
2.2. Tööjõu maksustamise mõju majanduskasvule	19
3. TÖÖJÕUMAKSUD EESTIS JA HINNANG NENDELE.....	23
3.1. Tööjõu maksutamne Eestis.....	23
3.1.1. Füüsilise isiku tulumaks	23
3.1.2. Sotsiaalkindlustusmaksed.....	25
3.2. Tööjõu maksukoormus Euroopa Liidu riikides.....	28
3.2.1. Tööjõu sisemine maksumäär	28
3.2.2. Tööjõu maksukiil.....	30
3.2.3. Tööjõu maksukoormus võrreldes kapitali ja tarbimise maksustamisega	32
3.3. Tööjõu maksude mõjude analüüs	35
3.4. Hinnang tööjõu maksukoormusele Eestis	39
KOKKUVÕTE.....	41
VIIDATUD ALLIKAD.....	43
SUMMARY	45

ABSTRAKT

Käesoleva töö eesmärgiks on selgitada, milline on Eestis tööjõu maksukoormus ja kas Eestis oleks vaja alandada tööjõu maksukoormust. Töös analüüsiti tööjõu maksustamist Eestis ning võrreldi seda Euroopa Liidu liikmesriikide omaga. Samuti hinnati tööjõumaksude, töötuse ja majanduskasvu vahelisi seoseid.

Töö selgus, et, tööjõu maksukoormus Eesti on ligikaudu võrdne EL keskmise tasemega. Viimaste aastate jooksul on see veidi vähenenud, peamiselt tänu füüsilise isiku tulumaksumäära alanemisele. Samal ajal on tööjõu maksukoormus alanenud ka enamikus teistes EL liikmesriikides.

Töös läbiviidud tööjõu maksukoormuse ning töötuse määra ja majanduskasvu vahelise seoste analüüsi tulemused näitavad, et tööjõu maksukoormus ei avalda nendele tugevat mõju. Selle põhjal võib arvata, et tööjõumaksude alandamise teel on võimalik majandust ja tööturgu mõjutada vaid piiratud ulatuses. Lähitulevikus on Eestil plaanist tööjõu maksukoormust alandada ning tarbimise oma suurendada. Autori arvates võiks tööjõu maksukoormuse edasine alandamine olla õigustatud siis, kui see ei too kaasa kapitali maksukoormuse kasvu. Tööjõu maksukoormuse edasisel alandamisel on valida kahe alternatiivi vahel: kas sellega seoses vähendada avaliku sektori kulusid, või suurendada veelgi rohkem tarbimise maksustamist.

Märksõnad: tööjõu maksukoormus, tööjõumaksud, tööjõu maksukiil, majanduskasv, töötus.

SISSEJUHATUS

Riigil on maksutulude kogumiseks erinevaid võimalusi. Maksustada võib nii tootmistegurite (tööjõu ja kapitali) kasutamist ja nende pealt saadavaid tulusid kui ka tarbimist. Riikide maksusüsteemid koosnevad paljudest erinevatest maksudest, millest igaüks lisaks oma panusele maksutulude laekumisse avaldab majandusele mõju. Maksusüsteemil on mitmeid majanduslikke mõjusid, kuid olulisemateks nendest võib pidada maksude mõju tööhõivele ja majanduskasvule, sest need mõjutavad otseselt inimeste võimalusi tööd leida ja sissetulekute taset majanduses.

Strateegiadokumendis „*Europe 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth*“ väljendatakse muret Euroopa Liidu riikide tagasihoidlikuma majanduskasvu ja tööhõive pärast. Samas raportis väljendab Euroopa Komisjon arvamust, et EL liikmesriigid ei tohiks tööjõu maksukoormust suurendada, sest varasemad kogemused on näidanud, et see võib põhjustada töötuse kasvu. Selle asemel soovitatakse liikmeriikidel suunata maksukoormus tööjõult energiale, et muuta majandust ressursisäästlikumaks ja keskkonnasõbralikumaks. (European Commission 2010, 24)

Strateegiadokumendis „Peamised väljakutsed Eesti konkurentsivõime tõstmisel“ on tõdetud, et viimaste aastate jooksul on maksukoormus Eestis mõnevõrra tõusnud, kuid paikneb OECD poolt soovitatud 30 ja 40 % vahel. Kuna maksud on vajalikud selleks, et avalikul sektoril oleks vahendeid parandada ettevõtluskeskkonda, rajada infrastruktuuri ja toetada haridust, siis ei ole optimaalne maksukoormust suures ulatuses vähendada. Selle asemel tuleb aga pöörata tähelepanu sellele, et maksustamine ei mõjuks majanduse arengule negatiivselt. (Riigikantselei strateegiabüroo 2010, 15)

Mitmed osapooled on avaldanud seisukohta, et tööjõumaksud on Eestis liiga kõrged. Näiteks IMF (2014, 14) on väitnud, et tööjõumaksud on probleemiks töötuse vähendamisel ja seda eriti madalapalgalise tööjõu seas. Ka Eesti ettevõtjad on rõhutanud vajadust tööjõumakse langetada, kuid rõhuasetus on olnud rohkem kõrgepalgalistel töökohtadel. (Drenkhan, 2013)

Sellises olukorras kerkib esile küsimus, kas praegune tööjõu maksustamine Eestis on põhjendatud või oleks vajalik tööjõu maksukoormust alandada. Selleks on vajalik välja

selgitada, milline on tööjõu maksukoormus Eestis, võrrelda seda teiste EL riikide omadega ja hinnata tööjõu maksude mõju majandusele.

Käesoleva töö eesmärgiks on selgitada, milline on Eestis tööjõu maksukoormus ja kas Eestis oleks vaja alandada tööjõu maksukoormust. Eesmärgi saavutamiseks lahendatakse töös järgmised uurimisülesanded:

- Anda ülevaade tööjõu maksustamise teoreetilistest alustest ja heale maksusüsteemile esitatavatest nõuetest;
- Esitada peamised teoreetilised seisukohad ja välisriikides tehtud empiiriliste uuringute tulemused tööjõu maksustamise majanduslike mõjude kohta;
- Võrrelda Eesti tööjõu maksukoormust EL riikide omaga;
- Hinnata tööjõu maksustamise mõju tööhõivele ja majanduskasvule;
- Anda hinnang tööjõu maksude alandamise vajalikkuse kohta Eestis.

Töö koosneb kolmest peatükist. Töö esimeses peatükis käsitletakse tööjõu maksustamise teoreetilisi aluseid ja selgitatakse heale maksusüsteemile esitatavaid nõudeid. Töö teisest peatükis antakse ülevaade tööjõu maksustamise mõjude teoreetilistest käsitlustest ja välisriikides tehtud sellekohaste empiiriliste uuringute tulemustest. Töö kolmandas peatükis selgitatakse, millised on tööjõumaksud Eestis ning võrreldakse tööjõumaksude taset Eestis ja teistes EL liikmesriikides. Samuti hinnatakse korrelatsioonanalüüsi põhjal erinevate tööjõu maksukoormuse näitajate ning tööhõive ja majanduskasvu näitajate vahelisi seoseid EL riikide andmete põhjal ja selgitatakse, kuidas need seosed avalduvad Eesti põhjal. Viimasena antakse eelneva analüüsi põhjal hinnang küsimusele, kas Eestis oleks vajalik tööjõu maksude alandamine.

Töös läbiviidava empiirilise analüüsi jaoks kasutatakse Eurostati andmeid Eesti ja EL liikmesriikide tööjõumaksude, tööhõive ja majanduskasvu kohta. Analüüsimeetodina kasutatakse korrelatsioonanalüüsi.

Autor soovib tänada Anu Pielbergi ja Siiri Pielbergi, kes aitasid tööks vajalikke materjale töödelda.

1. MAKSUSTAMISE PÕHIMÕTTED JA MAKSUDE LIIGID

Käesoleva töö esimeses peatükis selgitatakse maksustamise teoreetilisi aluseid. Peatükk on jaotatud neljaks alapeatükiks, millest esimeses selgitatakse maksustamise olemust ja vajalikkust. Teises alapeatükis tuuakse välja põhimõtted, millele maksusüsteem peab vastama. Kolmandas alapeatükis kirjeldatakse erinevaid võimalusi maksude klassifitseerimiseks. Neljandas alapeatükis antakse ülevaade tööjõu maksustamise teoreetilistest alustest.

1.1. Maksu mõiste ja eesmärgid

Maks on seadusega või seaduse alusel valla- või linnavolikogu määrusega riigi või kohaliku omavalitsuse avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks või selleks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud ühekordse või perioodiline rahaline kohustus, mis kuulub täitmisele seaduses või määruuses ettenähtud korras, suuruses ja tähtaegadel ning millel puudub otsene vastutasu maksumaksja jaoks. (Maksukorralduse seadus §2)

Maksu puhul on tegemist rahalise kohustusega. Tänapäeval ei ole võimalik maksukohustust asendada mitterahalise kohustusega, näiteks kaupades, tööga, sõjaväeteenistusega vms. Maksukohustused on avalik-õigusliku iseloomuga ning maksukohustuse realiseerimiseks ei ole vaja kohustatud isiku nõusolekut. (Lehis 2012, 28) Põhiliseks erinevuseks maksude ja teiste rahaliste ülekannete vahel võib pidada maksu kohustuslikkust (Stiglitz 1995, 385).

Vaatamata sellele, et maksude tasumine ei eelda erinevalt lõivudest või sundkindlustuse maksetest riigipoolset vastuteenet, ei tohiks Lehis (2012, 28) arvates maksustamine muutuda karistuseks. Seetõttu tuleb maksukoormas jagada erinevate subjektide vahel, lähtudes nende võimalustest. Maksude tasumine või tasumata jätmine ei mõjuta isiku õiguseid avalike teenuste tarbimiseks. Näiteks inimene, kes on jätnud maksud tasumata, ei kaota õigust riigi poolt pakutavale haridusele. Maksudest finantseeritakse riigi või kohaliku

omavalitsuse tegevust tervikuna, mitte vaid ühte selle tegevusvaldkonda. Soosaar (2008, 21) väidab, et tänapäeval kõik maksud ei vasta eelnevalt nimetatud põhimõtetele. Näiteks sotsiaalmaksu kasutakse pensionide ja tervishoiu finantseerimiseks ning inimesele makstava pensioni suurus või võimalused tasuta arstiabi saada sõltuvad selle maksu tasumisest.

Maksustamisel on kaks peamist eesmärki, milleks on:

1. Fiskaalne eesmärk,
2. Regulatiivne eemärk.

Maksude fiskaalseks eesmärgiks on avaliku sektori tegevuseks vajalike rahaliste vahendite kogumine. Maksustamise regulatiivseks eesmärgiks on inimeste või ettevõtete käitumise mõjutamine, sissetulekute ümber jaotamine või stabiliseerimine. Maksusid võidakse kasutada selleks, et suurendada säästmist ja investeringuid, vähendada või suurendada mõnede kaupade tarbimist või tootmist, vähendada sissetulekute ebavõrdsust või vähendada nõudlust majanduse ülekuumenemise tingimustes (Schultz 2009, 365)

Lehis (2012, 29) nimetab fiskaalset eesmärki maksustamise peaesmärgiks ning regulatiivseid eesmärke kõrvaleesmärkideks. Fiskaalne eesmärk on maksudel alati olemas, sest maksude kaudu kogutakse avalikule sektorile eelarvelisi vahendeid. Selle kõrval võivad maksudel olla majanduspoliitilised eesmärgid, sest maksustamine enamasti mõjutab majandussubjektide käitumist. Maksude kõrvaleesmärgid võivad olla ka sotsiaalpoliitilised.

Maksustamise puhul tuleb arvestada vähekindlustatud isikute vajadustega. Maksustamine ei tohi seada ohtu inimese füüsilist eksistentsi. Selle jaoks on näiteks füüsilise isiku tulumaksu puhul kehtestatud maksuvaba tulu, mille eesmärgiks on tagada, et riik ei maksustaks inimese eluks hädavajalikku minimaalset sissetulekut. Sageli kehtestatakse ka maksusoodustusi, mis on suunatud vähekindlustatud majapidamiste toetamisele.

1.2. Maksustamise põhimõtted

Stiglitz (1995, 390) väitel peab „hea“ maksusüsteem vastama viiele omadusele, milleks on:

- majanduslik efektiivsus,
- administratiivne lihtsus,
- paindlikkus,
- poliitiline vastutus,
- õiglus.

Maksusüsteemi majandusliku efektiivsuse põhimõte tähendab seda, et maksustamine ei tohiks takistada ressursside efektiivset jaotumist. Maksustamine avaldab majandusele alati mõju, näiteks võib maksusüsteem vähendada või soodustada säästmist, mõjutada tööjõu pakkumist ja investeeringuid. Maksustamine mõjutab riskeerimist, ressursside eraldamist teadus- ja arendustegevusele ning lõppkokkuvõttes majanduse kasvumäära. Samuti avaldab maksustamine mõju loodusressursside kasutuselevõtule. (Stiglitz 1995, 390-391)

Maksustamine mõjutab ressursside jaotust alati, ja juhul kui inimestel ja ettevõtetel ei ole oma käitumisega võimalik maksukohustust mõjutada. See on võimalik vaid kindlasummaliste maksude korral, mille puhul iga inimene või ettevõtte peab tasuma perioodis ühesuguse maksusumma. (Stiglitz 1995, 392) Kindlasummalisi makse tavaliselt ei kasutata, sest neid peetakse ebaõiglaseks. Näiteks tähendaks see seda, et inimesed peaksid sõltumata oma sissetulekust tasuma ühesuguse maksusumma. (Mankiw 2014, 246)

Tööjõu maksustamine tekitab alati ressursside jaotuses moonutusi, sest tööjõu maksukoormus sõltub sellest, kui palju inimesed otsustavad töötada ning kui palju ettevõtte tööjõudu kasutavad. Tööjõumaksustamine mõjutab ka inimeste ja ettevõtete tulusid ja kulusid. (Stiglitz 1995, 392)

Maksusüsteemi administratiivse lihtsuse põhimõte tähendab, et maksusüsteemi rakendamine peaks olema lihtne ja suhteliselt odav. Maksusüsteemi rakendamine tekitab otseseid ja kaudseid kulusid. Otsesed kulud on avaliku sektori kulud, mis on vajalikud maksude kogumiseks. Kaudsed kulud on maksumaksjate kulud. Kaudseid kulusid on mitmeid erinevaid ja nende hulka kuuluvad maksuarvestuse pidamise kulu, maksudeklaratsioonide täitmise kulu, maksunõustamise kulu, raamatupidamise kulu. (Stiglitz 1995, 393-394) Mida kõrgemad on maksude administreerimise kulud, seda madalam on maksustamise efektiivsus ja seda suuremad on selle negatiivsed mõjud majandusele (Kaplów 2011, 39)

Maksusüsteemi halduskulude suurust mõjutavad erinevad tegurid. Esiteks mõjutab kulude suurust, millist arevestust peetakse juhul, kui maksusid tasuda vaja ei oleks. Ilmselt oluline osa ettevõtetest ja kindlasti ka osa eraisikuid peaksid oma majandustehingute üle arvestust ka üksnes informatsiooni saamise eesmärgil. Teiseks sõltuvad maksude administreerimise kulud maksusüsteemi keerulisusest. Maksusüsteemi muudavad keeruliseks mitmesugused erandid, näiteks tulumaksu puhul võimalused maksustavast tulust mahaarvamiste tegemiseks. Kui maksumäärad on diferentseeritud, näiteks progressiivse tulumaksu korral, siis võib see mõjutada inimesi vähendama maksukoormust tänu tulude „nihutamisele“ madalama maksumääraga pereliikmetele või tululiikidele. Selline tegevus põhjustab kulusid inimestele endile ja sellise tegevuse takistamine tekitab kulusid riigile.

Neljandaks sõltuvad maksustamise kulud maksude liigist. Näiteks arvatakse, et kapitali maksustamise halduskulud on kõrgemad kui tööjõu maksustamise omad. (Stiglitz 1995, 394) Kuigi lihtsamad maksusüsteemid on kulude mõttes efektiivsemad pakuvad need vähem võimalusi majanduse reguleerimiseks. Kui maksustamisega soovitakse inimeste ja ettevõtete käitumist rohkem mõjutada, siis tuleb arvestada, et sellega kaasnevad täiendavad kulud on suuremad. (Kaplou 2011, 39)

Maksusüsteemi paindlikkus tähendab, et maksusüsteem peaks majanduslike tingimuste muutumisele kiiresti reageerima, mõnedel juhtudel isegi automaatselt. Kui majanduslik olukord muutub, siis võib see tuua kaasa vajaduse maksumäärade muutmiseks. Kui maksumäärade muutmine eeldab poliitilise otsustusprotsessi läbimist, siis võib see osutada pikaajaliseks protsessiks. Mõnedel juhtudel kohandub maksusüsteem automaatselt. Näitena võib tuua progressiivse tulumaksu. Majanduslanguse on riigi huviks sageli majandust elavdada, milleks on üheks võimaluseks maksumäärade alandamine. Kui progressiivse tulumaksusüsteemi korral elanike tulud vähenevad, siis väheneb nende keskmine maksumäär, sest väiksematelt sissetulekutelt makstakse madalama määraga makse. Samas sissetulekute kasvades keskmine maksumäär tõuseb. (Stiglitz 1995, 395)

Poliitilise vastutuse nõue tähendab, et maksusüsteem peaks olema selliselt koostatud, et inimesed teaksid, mille eest nad maksavad, et poliitiline süsteem saaks inimeste eelistusi täpsemini peegeldada. See tähendab, et maksumaksjad peaksid olema teadlikud maksustamise põhjustest, et nad peaksid saama aru, millise eesmärgiga üks või teine maks on kehtestatud ja need eesmärgid peaksid vastama elanike eelistustele. (Stiglitz 1995, 398) Maksusüsteemi poliitilise vastutuse all mõistetakse muuhulgas maksude ja avaliku sektori kulude läbipaistvust. Selle kohaselt maksumaksjatel peab olema võimalik teada saada, mida maksudena kogutud rahaga tehakse ja kas seda kulutatakse maksumaksjate huvidest lähtuvalt. (Douma 2011, 96)

Õigluse nõue tähendab, et maksusüsteem peaks olema kõigi inimeste suhtes õiglane. Sageli kritiseeritakse maksusüsteeme, nimetades neid ebaõiglaseks. Maksusüsteemi õigluse juures saab rääkida horisontaalsest ja vertikaalsest õiglusest. Maksusüsteemi võib pidada horisontaalselt õiglaseks, kui kõigi oluliste omaduste poolest võrdseid inimesi maksustatakse võrdselt. See tähendab, et sisuliselt identseid inimesi tuleb maksustada sarnaselt. Vertikaalse õigluse printsiibi aluseks on põhimõte, et mõned inimesed on võimelised maksma kõrgemaid makse ning et nad peaksidki seda tegema. Vertikaalse õigluse rakendamine on problemaatiline, sest esiteks on vajalik kindlaks määrata, millised isikud on võimelised

rohkem makse maksuma ja seejärel tuleb otsustada, kui palju nad peavad rohkem makse maksuma. (Stiglitz 1995, 399-401)

Vertikaalse õigusele rakendamisel on levinud võimaluseks isiku maksevõime arvesse võtmine, mida nimetatakse maksevõimelisuse põhimõtteks. Seda tunti juba antiikajal, kuid uuesti hakati seda rakendama 18.sajandi lõpus. Maksevõimelusse põhimõtte on sätestatud mitmete riikide põhiseadustes ja teised riigid tuletavad selle põhimõtte üldise võrdsuspõhimõtte klauslist. (Lehis 2012, 62)

Maksevõimet väljendava näitajana võib kasutada isiku tulu, eeldades, et kõrgemat tulu teenivatel inimestel on suurem võime maksusid tasuda. Tulu asemel või kõrval võib maksustada tarbimist, põhjendades seda sellega, et tarbimine väljendab kasu, mida inimesed majandusest saavad ja suuremat kasu saanud inimesed peaksid rohkem makse maksuma. (Stiglitz 1995, 401-404)

Maksevõimelisuse põhimõttest tulenevalt on õigustatud mitmete erinevate maksude rakendamine. Kuna maksevõimelisuse on mitmetest teguritest sõltuv, siis vaid ühte tüüpi objekti maksustamine ei taga selle põhimõtte järgimist. Näiteks võib ühel inimesel olla kõrge jooksev sissetulek, teisel isikult aga palju vara. Maksevõimelise põhimõtete tuleb järgida nii üksikute maksude kehtestamisel kui maksusüsteemi kujundamisel tervikuna. (Lehis 2012, 62)

1.3. Maksude liigitamine

Maksude klassifitseerimisel kasutakse mitmeid erinevaid liigitusi, milleks võivad olla:

- Maksukohustuse majandusliku baasi järgi – tulu, omandi ja tarbimise maksustamine;
- Riiklikeks ja kohalikeks maksudeks;
- Otsesteks ja kaudseteks maksudeks;
- Subjektiiivseteks ja objektiivseteks maksudeks;
- Ühekordseteks ja jooksvateks maksudeks;
- Majandusliku funktsiooni järgi – tööjõu, kapitali ja tarbimise maksustamine.

Majandusliku baasi alusel liigitamisel lähtutakse seisukohast, et isiku maksevõimelisust võivad väljendada nii tulu, omand kui tarbimine. Tulu maksustamise vormideks on Eestis tulumaks, sotsiaalmaks, töötuskindlustus- ja kohustusliku kogumispensioni maksed. Omandimaksudeks on Eestis maamaks ja pärandimaks. Maksud

kulutustelt ehk tarbimismaksud on käibemaks, aktsiisimaks ja tollimaks. (Sadilov, Õun 2013, 57)

Maksudel liigitamisel riiklikeks ja kohalikeks maksudeks on aluseks maksu kehtestamise pädevus. Riiklike makse kehtestab Eestis Riigikogu seadusega, kohalike makse kohaliku omavalitsuse esindusorgan määrusega. Võimalike riiklike maksude liike ja objekte ei ole seadusega piiratud, kohalike makse võib kehtestada vaid seaduses etteantud loetelu ulatuses. Riiklike makse haldab riik ja kohalike kohalik omavalitus. Maksutulude laekumine riigi- või kohalikesse eelarvetesse ei mõjuta maksude liigitamist riiklikeks ja kohalikeks maksudeks. Riiklikud maksud võivad osaliselt või täielikult laekuda kohalikesse eelarvetesse. (Lehis 2012, 35)

Otsete ja kaudsete maksude eristamise puhul on aluseks ressursside või nende kasutamise maksustamine. Otsete maksude puhul maksustatakse ressursse, kaudsete puhul nende kasutamist. Otseteks maksudeks on tulumaksud, omandimaksud ja tööjõumaksud. (Soosaar 2008, 72) Otseste maksu puhul langevad maksumaksja ja maksukoormuse tegelik kandja kokku. Kaudne maks liidetakse maksustatakse kauba või teenuse hinnale ning seetõttu on selle maksjaks küll kauba müüja kuid maksukoormus kandub vähemalt osaliselt tarbijale edasi. Enamus tarbimismaksudid toimivad kaudsete maksudega, sest sellina on neid lihtsam administreerida. (Lehis 2012, 35)

Maksudel liigitamisel subjektiivseteks ja objektiivsete on aluseks maksuobjekti ja – subjekti vahelised suhted (Lehis 2012, 35) Maksuobjekt on maksustamise alus, mille järgi määratakse maksukohustuse suurus. Maksusubjekt ehk maksukohuslane on isik, kellel on seaduse alusel maksukohustus (Soosaar 2008, 71) Subjektiivse maksu puhul sõltub maksustamise maksumaksja isikutunnustest. Objektiivne maks on seotud esemelise objektiga ja maksukohustus ei sõltu selle omaniku või müüja omadustest. Näiteks tulumaks on subjektiivne maks, sest erinevalt maksutakse juriidilisi ja füüsilisi isikuid, residente ja mitteresidente. Samuti võib maksukohustus sõltuda laste arvust perekonnas. Käibemaksu puhul on tegemist objektiivse maksuga, sest selle tasumise kohustus ei sõltu kauba müüja või ostja omadustest. (Lehis 2012, 35-36)

Ühekordsete ja püsivate maksude eristamisel on aluseks maksukohustuse püsivus. Ühekordse maksuga maksustatakse ühekordset toimingut. Sellel puudub maksustamisperiood ning eri aegadel tekkivad maksukohustused ei ole üksteisega juriidiliselt seotud. Jooksva maksu puhul määratakse maksukohustus kindlaksmääratud perioodi kohta ning see selgub lõplikult pärast perioodi lõppu, kuigi maksu tasumine võib mõnikord toimuda juba varem. (Lehis 2012, 36)

Majandusliku funktsiooni järgi eristatakse tööjõu, kapitali ja tarbimise maksustamist. Selle puhul võetakse aluseks maksukoormuse tegelik kandja. Maksukoormuse tegelikuks kandjaks on see, kes ei saa maksukoormust edasi kanda teistele turuosalistele. Näiteks käibemaksu kandub tootjatelt tarbijatele, sest käibemaks muudab kaupade ja teenuste hinda kõrgemaks. Samas füüsilise isiku tulumaks ei kandu töötajalt edasi ja seega on tegemist tööjõumaksuga. Tulumaks kasumilt loetakse selle käsitluse järgi kapitalimaksuks. (Võrk, Kaarna 2010, 2)

1.4. Tööjõu maksustamine

Tööjõu maksustamine toimub tavaliselt tööjõu pealt teenitud tulude maksustamise vormis. See tähendab, et maksustatakse ettevõtete poolt töötajatele makstavat palka ja muid tasusid. Tööjõu maksude tasumise kohustus võib olla nii ettevõtetal kui töötajatel, kuid maksukoormuse lõplikuks kandjaks peetakse nende puhul töötajaid. (Ziliak 2005, 235)

Tööjõu pealt teenitud tulude maksustamise põhjenduseks võib tuua asjaolu, et inimesed on oma võimekuselt erinevad. Sellest tulenevalt on tööjõu tootlikkused erinevad, üks inimene suudab oma tööga luua rohkem väärtuseid kui teine ja sellest tulenevalt teenib ta ka tööjõu pakkumise eest rohkem tulu. Seega väljendab tööjõutulu maksevõimelisust (Staehr 2005, 14)

Tööjõu pealt teenitava tulu maksustamisel võib pidada ebasoovitavaks asjaolu, et selle puhul maksustakse kõrgemalt tööjõu pakkumisel suuremat pingutust teinud inimesi. Kui eeldada, et maksevõimelisus väljendab inimese võimekus või tööjõu tootlikkus, siis sama pingutuse korral saavutavad suurema võimekusega inimesed suurema tööjõutulu taseme ja seetõttu on õigustatud, et nad maksavad rohkem tulumaksu. Samas jällegi sõltub tööjõutulu inimese pingutusest ja töötamisele kulutatud ajast. Seetõttu on võimalik, et kõrgemat tööjõutulu teenitakse mitte tänu suuremale võimekusele vaid pingutusele ja töötamisele kulutatud ajale. Selle kõrgemat maksustamist võib pidada ebaõiglaseks. (Kaplow 2011, 103)

Tööjõu maksustamine vähendab töötajate tulusid. Kuna tööjõu pakkumine on enamikule inimestest peamiseks sissetuleku allikaks, siis mõjutavad tööjõumaksud suurt osa elanikest. Kui võrrelda tööjõu ja kapitali maksustamist, siis märkimisväärset kapitalitulu saab tunduvalt väiksem osa elanikest, mistõttu mõjutavad kapitalimaksud otseselt väiksemat osa ühiskonnast. (Ziliak 2005, 234)

Tööjõu maksustamine tekitab maksukiilu ettevõtete tööjõukulude ja töötajate kättesaadava tulu vahele. Tänu nimetatud maksudele ei saa töötajad kogu summat, mis ettevõtte neile töötasude maksmiseks kulutavad, kasutada tarbimiseks. (Ziliak 2005, 235)

Tööjõu maksustamisele on iseloomulik, et kasutatakse progresseeruvaid maksumäärasid. Neid rakendatakse enamasti füüsilise isiku tulumaksu, kuid mitte sotsiaalkindlustusmaksude puhul. Tulumaksu progresseeruvus tähendab seda, et suuremat tööjõutulu teenivad inimesed peavad maksma maksudena sellest suhteliselt suurema osa. Tulumaksu progresseeruvus saavutatakse tulumaksu astmelisuse ja/või maksuvaba tulu rakendamisega. Astmeline ehk progressiivne tulumaks tähendab seda, et füüsiliste isikute tulu jagatakse vastavalt selle suurusele erinevatesse astmetesse, mida maksustatakse erineva määraga. Kõrgema tulutasemega astmeid maksustatakse sealjuures kõrgema määraga. Maksuvaba tulu tähendab seda, et tulumaksu tasumise kohustus tekib tuludelt, mis ületavad teatud kokkuleppelist taset (maksuvaba tulu) ning maksustamisele kuulub tuludest vaid nimetatud taset ületav osa. Tulumaksu progresseeruv maksustamine on suunatud sotsiaalse õigluse ja ühtlasema tulujaotuse saavutamisele. Sisuliselt jaotatakse sellega tulusid rikkamatelt elanikelt vaesematele. (Boeri, van Ours 2008, 87)

Tööjõu kasutamisel rakendatakse sageli mitmeid võimalusi teha maksustatavast tulust mahaarvamisi. Enamasti on sellised võimalused füüsilise isiku tulumaksu puhul. Näiteks võib olla seaduse kohaselt võimalik arvata maksustavast tulust maha kulutusi haridusele, kasumitaotluseta organisatsioonidele tehtud annetustusi ja muid kulusid, mille tegemist riik soovib soodustada. Paljust riikides on võimaik abikaasadel maksta füüsilise isiku tulumaksu ühiselt. (Kaplow 2011, 94)

2. TÖÖJÕU MAKSUSTAMISE MÕJU HÕIVELE JA MAJANDUSKASVULE

Käesoleva töö teises peatükis selgitatakse teoreetilisi käsitlusi tööjõumaksustamine ja hõive ning majanduskasvu vaheliste seoste kohta. Peatükk on jaotatud kaheks alapeatükiks, millest esimene käsitleb tööhõive ja teine majanduskasvuga seonduvat. Mõlemas alapeatükis esimesena tutvustatakse vastavaid teoreetilisi käsitlusi ja sellele järgnevalt tuuakse välja peamiste teemakohaste empiiriliste uuringute tulemused.

2.1. Tööjõu maksustamise mõju tööhõivele

Tööjõu maksustamine mõjutab töötööturgu läbi nii tööjõu pakkumise kui nõudluse. Nende koosmõjus mõjutavad tööjõumaksud tööhõive taseme ja töötuse määra kujunemist. Need omakorda väljendavad tööjõu kui ressursi rakendamist majanduses, millest omakorda sõltub toodangumaht majanduses.

Tööjõu maksustamise poolt tööjõu pakkumisele avalduva mõju traditsiooniline käsitlus lähtub asjaolust, et tänu maksustamisele väheneb töötajate palgatulust tarbimiseks kasutatava tulu osa. Tööjõu pakkumine sõltub inimeste valikutest töötamise ja vaba aja vahel. Töötaja heaolu suurendavad samaaegselt nii tarbimine kui vaba aega. Selleks, et tarbida on vaja töötada, mis vähendab vaba aega. Seega tähendab töötamisele kulutatud aja üle otsustamine kompromissi tegemist tarbimise ja vaba aja vahel. Konkreetse inimese puhul sõltub valik inimeste eelistustest. (A. Pielberg, J. Pielberg 2014)

Tööjõu maksustamine vähendab töötamise eest kättesaadavat tulu ja põhimõtteliselt võib see tööjõu pakkumist nii suurendada kui vähendada. Ühelt poolt tööjõu maksustamine muudab töötamist võrreldes vaba ajaga töötaja jaoks vähem kasulikuks. Sama töötatud aja eest saab maksustamise järel töötaja vähem tulu ning tänu sellele võib töötaja hakata eelistama rohkem vaba aega, sest vaba aega ei maksustata ja see muutub töötaja jaoks suhteliselt soodsamaks. Seetõttu võib tööjõu pakkumine väheneda. Sellist muutust väljendab

tööjõu pakkumise asendusefekt, kus töötamise või vaba aja hinna muutuse tõttu hakatakse eelistama rohkem seda, mis muutub hinnalt soodsamaks. Teiselt poolt aga on töötajal vajalik etteantud sissetulekutaseme saavutamise jaoks senisest rohkem töötada. Selle tulemusena võib ta sissetulekut teenimise asemel vabaaega vähendada ehk tööjõu pakkumist suurendada. Nimetatud muutusega on seotud tööjõu pakkumise sissetulekuefekt, mis väljendub sellest, et kui palgad on madalamad, siis on inimeste sissetulekutase madalam ja nad väärtustavad vaba aega vähem ning juhul kui palgad on kõrgemad, siis on sissetulekutase kõrgem ja vabaaega väärtustatakse rohkem. Järelikult sissetulekuefekti järgi muudab tööjõu maksustamine inimest vaesemaks ja paneb teda rohkem töötama. Seega on asendus- ja sissetulekuefekt tööjõu maksustamisel vastassuunalised ning maksustamise mõju tööjõu pakkumisele sõltub sellest, kumb efekt on tugevam. (A. Pielberg, J. Pielberg 2014)

Maksustamise mõjude seisukohast lähtudes on oluline eelkõige maksustamise mõju makrotasandil, mis tähendab, et ei ole niivõrd tähtis, kuidas muutub üksikute inimeste tööjõu pakkumine, vaid millised on selle summaarsed muutused. Sõltuvalt inimeste eelistustest, palga suuruselt ja sissetulekute tasemest on asendus- ja sissetulekuefektide vahekorrad inimestel erinevad. Tööjõu maksustamise makrotasandi mõjud sõltuvad sellest, millist tüüpi inimesi on tööjõus rohkem. (Ibid.)

Maksude mõju poolt tööjõu pakkumisele avalduva mõju ulatus sõltub tööjõu pakkumise elastsusest. Tööjõu pakkumise elastsus väljendab pakutava tööjõukoguse suhtelist muutust kättesaadava töötasu suhtes. Mida kõrgem on tööjõu pakkumise elastsus seda suuremat mõju avaldavad kättesaadava töötasu muutused pakutavale tööjõukogusele. Järelikult kõrgema tööjõu pakkumise elastsuse korral on maksude mõju tööjõu pakutavale kogusele suurem. (Ibid.)

Tööjõu pakkumise elastsust on hinnatud nii mikro- kui makrotasandil. Mikrotasandi analüüsid tulemused on näidanud, et pakutav tööjõu kogus sõltub palgast vaid väikeses ulatuses. Meeste puhul on tööjõu pakkumise elastsus võrdne praktiliselt nulliga ja seda eriti pikaajalises perspektiivis. See tähendab, et mehed, kes on sagedamini leibkonna sissetulekute tagajad töötavad ühesugusel määral sõltumata palgamäärast. Seevastu naiste puhul on tööjõu pakkumise elastsus kõrgem, sest osadel naistel on võimalik elada ka abikaasade sissetulekust. Samuti on leitud, et suhteliselt kõrgemad tööjõu pakkumise elastsuse näitajad on pensionäride, õpilastel ja üliõpilastel, kellele on lisaks palgale veel teisi sissetulekuallikaid. Seega mõjutavad tööjõu maksud eelkõige viimatinimetatud elanikegruppide tööjõupakkumist. (Ibid.)

Praktikas on väga palju töötajad töötavad standardse tööajaga, milleks väga paludes riikides ka Eestis on 8 tundi päevas või 40 tundi nädalas. Paljudes ettevõtetes ei ole tulenevalt töökorraldusest ja ettevõtte poliitikast võimalik töötada vähem või rohkem arv töötunde. Seetõttu sageli mõjutab tööjõu maksustamine rohkem inimeste ostust töötada või mitte töötada rohkem kui töötundide arvu. (A. Pielberg, J. Pielberg 2014)

Eelnevast asjaolust tulenevalt on makrotasandil tehtud empiiriliste uuringute tulemused enamasti andnud kõrgemaid tööjõu pakkumise elastsuse näitajaid võrreldes mikrotasandi andmete põhjal hinnatuga. Makrotasandi tööjõu pakkumine on mõjutatud inimeste otsustest osaleda tööjõu pakkumises või mitte ja seetõttu on kõikumised makrotasandi töötundide arvud suuremad. Samal ajal mikrotasandi tööjõu pakkumise elastsust hinnatakse ühe inimese töötundide arvu põhjal, mis on sageli muutumatu. (Ibid.)

Tööjõu pakkumise kõrval avaldavad tööjõumaksud mõju inimkapitali tehtavatele investeeringutele. Inimkapitali investeeringuteks on uute teadmiste ja oskuste omandamine, mis võib toimuda nii üldhariduse kui täiendkoolituse vormis. Inimkapitali investeeringute tasuvus sõltub inimkapitali ehk tööjõu pealt teenitavas tulus. Kui tänu maksudele tööjõu pealt teenitav tulu langeb, siis väheneb inimkapitali investeeringute tulumäär. Seega võib tööjõu maksustamine vähendada töötajate motivatsiooni haridust omandada ja ennast koolitada. (Ibid.)

Tööjõu nõudlust mõjutavad tööandjate poolt makstavad tööjõumaksud. Nende puhul on võimalik eristada asendus- ja toodanguefekt. Tööjõumaksud muudavad tööjõu kasutamist ettevõtete jaoks kallimaks, sest sama koguse tööjõu eest tuleb sama töötajate kättesaadava tulu juures maksta ettevõttel rohkem. Ettevõtetel on võimalik tootmises kasutada tööjõudu ja kapitali. Eeldusel, et need tootmistegurid on omavahel asendatavad, sõltub ettevõtte valik kasutatavates tootmisteguritest tootmistehnoloogiast, mis määrab ära tegurite abil valmistatava toodangukoguse, ja tegurite hindadest. Tööjõumaksud suurendavad tööjõu kui tootmisteguri hinda, samal ajal kui kapitali hind jääb muutumatuks. Seetõttu muutub ettevõtete jaoks kasutada rohkem kapitali. Tööjõu pakkumise asendusefekt väljendab seega tööjõu asendamist kapitaliga maksudest tingitud tööjõu kallinemise tõttu. Toodanguefekt on seotud ettevõtete kulude kasvuga. Kui tööjõud muutub tänu maksustamisele kallimaks, siis sama eelarve juures on võimalik ettevõttel vähem toota. Väiksema toodangukoguse tootmiseks on vajalik vähem tööjõudu. Seega tööjõu maksustamise toodanguefekt vähendab tööjõu nõudlust. Seega on tööjõu nõudluse puhul asendus- ja toodanguefekt erinevalt tööjõu pakkumisest samasuunalised. See tähendab, et tööjõu maksustamine toob kaasa tööjõu nõudluse vähenemise. (Ibid.)

Seega toob tööjõu maksustamine (või tööjõumaksude tõstmine) kaasa tööjõu nõudluse vähenemise, kuid tööjõu pakkumine võib nii suurenda kui väheneda. Kuna suure osa töötajate puhul on tööjõu pakutav kogus kättesaadava palga suhtes vähetundlik, siis praktikas enamasti on maksude mõju tööjõu nõudlusele suurem kui tööjõu pakkumisele. See toob kaasa täieliku konkurentsiga tööturu korral palkade ja tööhõive languse.

Kuna töötajate tööjõu pakkumise elastsus on erinev, siis ei mõjuta tööjõu maksustamine neid võrdselt. Tugevamat mõju avaldab see suurema tööjõu pakkumise elastsusega töötajatele, kes selle tulemusena oma tööjõu pakkumist rohkem vähendavad, sageli tähendab see nende puhul töötamisest loobumist. Näiteks õpilased, üliõpilased, pensionärid, abielus ja lastega naised loobuvad sagedamini tööjõumaksude tõustes töötamast.

Kui on tegemist täieliku konkurentsiga tööjõuturuga, siis selle korral turutasakaalu puhul tööjõu nõudlus ja pakkumine ühtivad ja tööpuudust ei teki. Täieliku konkurentsiga turu puhul on tegemist pigem teoreetilise käsitluse kui täpse reaalsuse peegeldusega, sest reaalses maailmas on alati töötuid, kes sooviksid töötada, kuid kellel ei õnnestu tööd leida. On mitmeid põhjuseid, miks reaalsel tööturul tekib tööpuudus. Olulisemad nendest osade töötajate oskuste sobimatus ettevõtete poolt nõutavaga ning töötajate suutmatust oma oskusi kohandada, vähene tööjõu mobiilsus, miinimumpalga kehtestamine, ametiühingute mõju palgatasemele, töökohtade leidmisega seotud infoprobleemid. (A. Pielberg, J. Pielberg 2014)

Kui täieliku konkurentsiga tööturul toimub küll tööhõive vähenemine, siis tänu tööjõu nõudluse ja pakkumise kohandumisele ikkagi töötust ei teki. Praktikas ei ole tööturul täieliku konkurentsiga ning tööhõive vähenemine toob kaasa töötuse kasvu. See, millises ulatuses toimub töötuse määra kasv, sõltub kui hästi suudab tööturg kohanduda. Kui tööturul on rohkem takistusi kohandumiseks, näiteks vähene tööjõu mobiilsus regioonide ja majandusharude vahel, palkade pikaajaline fikseeritus töölepingutega, kõrged töötajate vallandamise ja värbamise kulud, siis põhjustavad kõrged tööjõumaksud töötuse määra kasvu suhteliselt suures ulatuses. Kui takistusi kohandumiseks on vähem, siis mõjutavad tööjõumaksud rohkem palgataset ning töötuse määra kasv on väiksem. Samuti sõltub maksude ja töötuse vaheline seost maksumuudatusest möödunud ajaperioodist. Kuna tööturu kohandumine võtab aega, siis maksumaksude tõstmine suurendab töötust kõige rohkem lühiajalises plaanis ja pikaajaliselt nimetatud mõju väheneb. (Ibid.)

Kuna tööjõu maksustamise puhul rakendatakse korraga mitmeid maksusid, siis empiirilises analüüsis vaadatakse neid sageli agregeeritult. Levinud on nende mõõtmine maksukiiluga (*tax wedge*). Maksukiil näitab töötajate poolt töötasudeks ja tööjõumaksudeks makstava summa ja töötajate poolt kättesaadava tulu vahet. Maksukiil hõlma seega nii

töötajate kui tööandjate poolt makstavaid makse: tulumaksu, sotsiaalkindlustusmaksid, töötuskindlustust. (Ibid.)

Tööjõumaksude puhul võib maksumaksjaks olla nii töötaja kui tööandja. Kui tegemist on täieliku konkurentsiga tööturuga, siis ei avalda see, kas maksustatakse töötajaid või tööandjaid, maksustamise lõpptulemusele mõju, sest maksukoormus jaguneb töötajate ja tööandjate vahel sõltuvalt tööjõu nõudluse ja pakkumise elastsusest. Kui tööjõu nõudlus on suurema elastsusega, siis langeb suurem osa maksukoormusest tööandjatele, kui tööjõu pakkumise elastsus on suurem, siis kannavad suuremas osas maksukoormust töötajad. Kui tegemist ei ole täieliku konkurentsiga tööturuga ning palkade kohandumine ei tekita turul tasakaalu, siis sõltub maksukoormuse jaotus töötajate ja tööandjate vahel sellest, milliste määradega maksud on töötajatele ja tööandjatele kehtestatud. (A. Pielberg, J. Pielberg 2014)

Tööjõumaksud avaldavad tööhõivele tugevamat mõju Lõuna-Euroopa riikides, kuid Skandinaaviamaades on see mõju nõrgem. Erinevalt Lõuna-Euroopast on Skandinaaviamaad vaatamata kõrgetele tööjõumaksudele suutnud saavutada kõrge hõivatuse taseme. Ka USAs ja teistes angloameerika riikides on seos tööjõumaksude ja hõive vahel nõrgem. (Ibid.)

Üldiselt on Ida-Euroopa riikidele iseloomulikud kõrgemad tööjõumaksud võrreldes Lääne-Euroopa maadega. Tööjõumaksude asendamine tarbimismaksudega ei mõjutaks olulisel määral töötuse määra ja tööhõivet, sest kõikide maksude mõju oleks sellele ligikaudu võrdne. Samal ajal tööjõumaksude alandamine suurendaks töötajate motivatsiooni inimkapitali investeerida. Tööjõu maksude alandamine suurendaks ka sissetulekute ebavõrdsust. (Ibid.)

Üheks oluliseks põhjuseks, miks eurooplased töötavad vähem kui ameeriklased on Euroopa riikides kehtivad kõrgemad tööjõumaksud. Samas mitte kõikides Euroopa riikides, kus on kõrged tööjõumaksud, ei ole hõivatuse määrad madalad. Erandina saab välja tuua Skandinaaviamaad. Lisaks tööjõumaksudele on oluline, milleks avalik sektor maksudena kogutud raha kasutab. Juhul kui tööjõumaksudega finantseeritavad avaliku sektori kulutused suurendavad tööjõu tootlikkust, siis need kompenseerivad maksustamise negatiivset mõju tööhõivele. Skandinaaviamaades kulutavad valitsused palju rahalisi vahendeid haridusele. Seeläbi kasvab töötajate inimkapital ning nad muutuvad tootlikumaks, mistõttu suureneb ettevõtete nõudlus nende tööjõu suhtes. (Ibid.)

Tööjõumaksude nagu ka kõigi teiste maksude korral tuleb arvestada seda, et mida kõrgemad on maksumäärad, seda suurem on nii töötajate kui tööandjate huvi maksudest hoiduda. Seetõttu tööjõumaksude tõstmine suurendab mitteametlikku töötamist, töötasude ja tulude tegelikust väiksemat deklareerimist. Need asjaolud vähendavad riigile laekuvat

maksutulu. Lisaks võib huvi maksudest kõrvale hoiduda töötajate liikumist väiksematesse ettevõtetesse, mida on maksuhalduril koormava kontrollida. Selle tulemusena võib tootmise efektiivsus majanduses langeda, sest ettevõtete suurus jääb optimaalsest suuruselt väiksemaks (A. Pielberg, J. Pielberg 2014)

Töötajad võivad tööjõu maksude maksmisest hoiduda ka läbi oma tööjõu pakkumise kodutootmisega asendamisel. Inimestel on võimalik paljude kaupade ja teenuste puhul valida, kas osta neid raha eest või valmistada ise. Tüüpiliseks näiteks on toiduvalmistamine või koristusteenused. Inimene võib valmistada endale toitu kodus või tellida seda kohvikus või restoranis. Esimene variant on rahaliselt odavam, kuid toidu valmistamine nõuab aega. Teise variandi puhul on olukord vastupidine. Sarnaselt on võimalik tegeleda oma majapidamise korrashoiuga ise kulutades selleks oma aega või osta koristusteenuseid, millega hoitakse aega kokku, kuid kulutatakse raha. Mida kõrgemalt tööjõudu maksustatakse, seda kasulikum on tegeleda kodutootmisega, sest seda ei maksustata. Kodutootmise kasv vähendab tööjõu pakkumist ja tööhõivet, kuid töötust see ei põhjusta, sest kodutootmise korral vähendavad töötajad vabatahtlikult ettevõtete töötamist. (Ibid.)

2.2. Tööjõu maksustamise mõju majanduskasvule

Nagu eelnevalt selgus mõjutavad tööjõumaksud reeglina tööjõu kasutamisele negatiivselt. Kuna tööjõud on üks tootmisteguritest, siis muudel võrdsetel tingimustel toob majanduses kasutatava tööjõukoguse vähenemine kaasa toodangumahu vähenemise. Selle põhjal võiks järeldada, et tööjõu maksustamine mõjub majanduskasvule negatiivselt. Siiski ei ole olukord nii lihtne, sest majanduskasvu mõjutavad ka tööjõumaksudest laekuvate summade eest avaliku sektori poolt tehtavad kulud. On võimalik, et tänu avaliku sektori poolt tehtavatele investeeringutele tootlikkuse majanduses kasvab, mis kokkuvõttes võib majanduskasvule positiivset mõjuda. Teiseks tuleb arvestada ka sellega, et tööjõu kõrval maksutakse ka kapitali. (Ibid.)

Üheks tööjõu maksustamise eesmärgiks on sissetulekute ebavõrduse vähendamine. Maksujärgsete tuluerinevuste vähendamiseks kasutatakse paljudes riikides progresseeruvat üksikisiku tulumaksu, mille tulemusena maksavad suurema sissetulekuga inimesed oma tuludes maksudeks suurema osa. Sissetulekute ebavõrduse vähendamist võib pidada vajakuks ühiskonna stabiilsuse tagamiseks ning sotsiaalsete probleemide ennetamiseks. Kui tulujaotus on väga ebavõrdne, siis võib tekkida poliitiline ebastabiilsus, samuti läheb sellisel juhul

avalikul sektoril palju vahendeid sotsiaalkuludeks. Need asjaolud mõjuvad majanduskasvule negatiivselt. Seega tööjõu maksustamine võib mõjuda läbi majandusliku ebavõrdsuse vähendamise majanduskasvule positiivselt. (A. Pielberg, J. Pielberg 2014)

Tööjõu maksustamine võib mõjutada majanduskasvu ka läbi investeeringute. Tööjõu maksustamine muudab ettevõtete jaoks tööjõudu kallimaks, mis vähendab investeeringute tootlust. See omakorda vähendab ettevõtete investeeringuid ja majanduses kasutatavat kapitalikogust, mis mõjub majanduskasvule negatiivselt. (Ibid.)

Tööjõu maksustamine võib avaldada füüsilise kapitali tehtavatele investeeringutele negatiivset mõju ka läbi inimkapitali investeeringute. Kui tööjõumaksudid tõstetakse, siis väheneb inimkapitali investeeringute tootlikkus ja see vähendab inimkapitali tehtavaid investeeringuid. Eeldusel, et paremad töötajate teadmised ja oskused võimaldavad füüsilist kapitali paremini rakendada, viib inimkapitali investeeringute vähenemine füüsilise kapitali tootluse languseni. See omakorda vähendab füüsilise kapitali tehtavaid investeeringuid. (Ibid.)

Kui ühelt poolt tööjõumaksud mõjutavad majanduskasvu läbi tööhõive, siis tänu sellele, et tööjõumaksudel on läbi investeeringute majanduskasvule täiendav mõju, on võimalik ka see, et tööjõumaksud mõjutavad läbi majanduskasvu tööturгу. Nõudlus ettevõtete toodangu järgi sõltub majanduse toodangumahust ning tööjõu nõudlus kui tuletatud nõudlus sõltub omakorda nõudlusest ettevõtete toodangu suhtes. Tööjõu nõudlus omakorda avaldab mõju tööhõivele ja töötusele. (Ibid.)

Tööjõu maksustamine mõjutab majanduses kasutatavat kapitali ja tööjõu vahekorda. Kui kapitali maksustamises muutuseid ei toimu, siis tööjõu maksude tõstmise korral muutub kapital ettevõtete jaoks suhteliselt odavamaks tootmisteguriks ja ettevõtted hakkavad kapitali tööjõuga asendama. Seega muutub majanduses kapitali ja tööjõu kasutamise suhe. Eeldusel, et majanduses kujuneb välja optimaalne kapitali ja tööjõu kasutamise vahekord, mis tagab antud ressursside taseme juures maksimaalse tootmismahu, tekitab tööjõu maksustamine majanduses moonutuse, sest tootmistegurite kasutamise vahekord ei vasta enam optimaalsele. Põhimõtteliselt on võimalik maksustada kapitali ja tööjõudu ka selliselt, et maksud ei mõjuta majanduses kasutatavat kapitali ja tööjõu vahekorda. Sellisel juhul tuleb koos tööjõumaksude tõstmisega suurendada ka kapitalimaksudid. Praktikas on aga keeruline täpselt hinnata, millises proportsioonis tuleb seda teha, sest see sõltub nii tööjõu pakkumisest, tööjõu ja kapitali tootlikkusest kui tootmistegurite hindadest. Seetõttu praktikas tekitavad maksude muudatused alati teatud moonutusi. (Ibid.)

OECD riikides on viimaste aastate jooksul maksureformide tulemusena on vähendatud nii tööjõu kui kapitali maksustamist ning samal ajal on suurendatud tarbimise maksustamist. Uuringud näitavad, et tööjõumaksude vähendamine ei avalda mõju majanduskasvule, kuid suurendab tööhõivet. Samal ajal kapitalimaksude alandamine omab positiivset mõju nii hõivele kui majanduskasvule. (A. Pielberg, J. Pielberg 2014)

Innovatsiooni toetamise seisukohast lähtudes tuleks tööjõudu maksustada kõrgemalt kui kapitali. Optimaalne tööjõu ja kapitali maksustamise vahekord sõltub tööjõu nõudluse elastsusest ja avaliku sektori panusest innovatsiooni. Kui tööjõu nõudluse elastsus on kõrgem, siis peaks seda maksustama madalamalt, et vähendada maksustamisest tulenevaid mõjutusi tööturule. Samuti kui avalik sektor panustab tugevamalt innovatsiooni arendamisse, näiteks toetused innovaatilistele ettevõtetele, investeeringud teadus- ja arendustegevusse, siis on vajadus maksude kaudu innovatsiooni toetada väiksem ning kapitali võib maksustada kõrgemalt. (Ibid.)

Tööjõu maksustamine võib mõjuda negatiivselt ettevõtlusaktiivsusele. Nimetatud seos avaldub tugevamalt, kui tulusid maksustatakse progresseeruvalt. Ettevõtlusega tegelemine on seotud riskiga ning üldjuhul on inimesel võimalik valida, kas tegutseda palgatöötaja või ettevõtjana. Eeldades, et inimesed on riskikartlikud, siis sama oodatava tulude taseme juures valivad nad palgatöötajaks olemise, sest riskitase on madalam. Selleks, et inimesed valiksid ettevõtjaks olemise, on vajalik, et oodatav tulu ettevõtlusest oleks piisavalt palju kõrgem kui palgatööst. Kui kõrgemaid sissetulekutasemeid maksustatakse kõrgema määraga, siis vähendab see suurema kasutatava tulu teenimise võimalusi ettevõtlusest ja suurendab palgatöö eelistamist. Uuringute tulemused on näidanud ettevõtlusaktiivsuse ja majanduskasvu vahelist positiivset seost. Uute ettevõtete loomine soodustab majanduskasvu ning nimetatud seost on tugevam arenenud riikide puhul, mille majanduse struktuuris domineerivad suurettevõtted. Seega kui tööjõu maksustamine vähendab ettevõtlusaktiivsust, võib see tuua kaasa majanduskasvu aeglustumise. (Ibid.)

Kõige negatiivsemalt mõjutab majanduskasvu ettevõtte tulumaks ja selle järgneb üksikisiku tulumaks. Tarbimise maksustamine aga kahjustab vähem majanduskasvu. Samuti on majanduskasvuga positiivselt seotud kinnisvara maksustamine. Kapitali maksustamine on majanduskasvuga erinevalt seotud, kui mobiilse ja tootmises osaleva kapitali maksustamine on majanduskasvu pärssiv, siis kinnisvara kui immobiilse ja tootmises vähem osaleva kapitali maksustamine mõjub majanduskasvule soodsamalt. (Ibid.)

Kui tegemist on mobiilse tööjõuga avatud majandusega, siis mõjutavad tööjõumaksud tööjõu liikumist üle riigipiiride. Kui töötajal on võimalik valida, millises riigis töötada, siis on

ühaks ja sageli väga oluliseks seda valikut mõjutavaks teguriks töö eest saadav tasu. Töötajate huvitab sealjuures maksujärgne tulu, mida ta saab tarbimiseks kasutada. Mida kõrgemad on riigis tööjõumaksud, seda väiksem on muudel võrdsetel tingimustel töötamisest saadav maksujärgne tulu. Seetõttu võivad kõrgemad tööjõumaksud kallutada töötajat väliriikides töötamise suunas. Loomulikult on siinkohal oluline, milline on palga ja tööjõumaksude tase teistes riikides. (A. Pielberg, J. Pielberg 2014)

Sarnaselt tööjõule mõjutavad tööjõumaksud ka riikidevahelisi kapitalivoogusid. Tänu sellele, et töömõjumaksud on üheks investeringuid mõjutavaks teguriks, siis on nendest kujunenud üks vahend riikidevahelises maksukonkurentsisis. Samal ajal mõjutavad kapitali liikumist ka kapitalimaksud ning muud tegurid. Kuigi tööjõumaksud on otsesemalt seotud tööjõuga ja kapitalimaksud kapitaliga, tuleb arvestada, et kapitali mobiilsus üleriigipiiride on kõrgem kui tööjõu omas. Sellest tulenevalt omavad tööjõumaksud olulist tähtsust riikidevaheliste kapitalivoogude kujunemisel. (Ibid.)

3. TÖÖJÕUMAKSUD EESTIS JA HINNANG NENDELE

3.1. Tööjõu maksutamne Eestis

Eestis on tööjõumaksud füüsilise isiku tulumaks ja sotsiaalkindlustusmaksed. Viimaste hulka kuuluvad sotsiaalmaks, töötuskindlustuse makse ja kohustusliku kogumispensioni makse. Juriidilise isiku tulumaks on seotud kapitalituluga ja seda ei loeta tööjõumaksude hulka. Erinevalt paljudest riikidest ei ole Eestis üksikute tegevusalade või tululiikide jaoks mõeldud tulumaksuga sarnaseid makse. Eestis ei ole lisaks riiklikule tulumaksule ka kohalikku tulumaksu.

3.1.1. Füüsilise isiku tulumaks

Füüsilise isiku tulumaks nagu teised tööjõumaksud on otsene maks, sest maksukohustus vähendab maksumaksja tulu. Tulumaksu puhul langevad maksukohustuse kandja ja täitja langevad kokku, sest maksu tasumise kohustus on isiklikul, kes tulu saab. Selle pärast nimetatakse füüsilise isiku tulumaksu subjektiivseks maksuks, mille puhul on maksuobjekt on seotud konkreetse isiku kogu tuluga, mida ta maksustamisperioodil on saanud. Maksustamisperiood on tööjõutulu puhul kalendrikuu. (Sisekaitseakadeemia, 2014a)

Füüsilise isiku tulumaksu reguleerib Eesti tulumaksuseadus. Selle kohaselt maksustatakse tulumaksuga maksumaksja tulu, millest on tehtud seadusega lubatud mahaarvamised. (Tulumaksuseadus §1) See tähendab, et enne tasutava tulumaksusumma leidmist liidetakse kõik maksumaksja tulud, nendest lahutakse mahaarvamised ja tulumaks arvutatakse saadud summa pealt ühisena ja erinevaid tululiike eraldi ei maksustata.

Füüsilise isiku maksustatava tulu hulka arvatakse palgatulu, ettevõtlustulu, kasu vara võõrandamisest, renditulu ja litsentsitasud, intressid, pensionid, stipendiumid, toetused, preemiad, hasartmänguvõidud. kindlustushüvitised ja väljamaksed pensionifondist (Tulumaksuseadus §12) Palgatulu hulka loetakse töötajale või ametnikule makstavad rahalised tasud, sh palk, lisatasu, juurdemakse, puhkusetasu, töölepingu ülesütle misel või

teenistusest vabastamisel ettenähtud hüvitis, kohtu või töövaidluskomisjoni väljamõistetud hüvitis või viivis, haigushüvitis ning riigieelarvest hüvitatav puhkusetasu. Palgatuluks loetakse ka töövõtu-, käsundus- või muu võlaõigusliku lepingu alusel makstud töö- või teenustasu ja ka kõik rahalised tasud mida maksab juriidiline isik juhtimis- või kontrollorgani liikmele. (Tulumaksuseadus §13) Seega ei pea palgatulu tulumaksuseaduse mõttes olema nimetatud palgaks, vaid oluline on, et seda makstakse füüsilisele isikule töötamise või teenuse osutamise eest.

Kõik füüsilise isiku maksustatavad tulud ei ole tööjõutulu. Tööjõutuluks loetakse palgatulu, aga sinna ei kuulu näiteks ettevõtlustulu, tulu vara võõrandamist, renditulu ja intressid. Järelikult ei ole õige lugeda kogu füüsilise isiku tulumaksust laekuvat tulu tööjõu maksukoormuse hulka. Selleks, et leida tööjõu maksukoormust teevad EL liikmesriigid ümberarvutusi esitatud tuludeklaratsioonide alusel. (Eurostat, 2008, 1)

Tulumaks on riiklik maks, kuigi suur osa maksutulust laekub kohalikele omavalitsustele. Enne 2004.a. laekus füüsilise isiku tulumaksust 56% maksumaksja elukohajärgsele omavalitusele ja 44% riigile. Seda korda muudeti, kui füüsilise isiku tulumaksu määra hakati langetama. Kohalikele omavalitsustele laekuv füüsilise isiku tulumaksu osa on mitmeid kordi muutnud, 2014.a. on see 11,6% tulust. Pensionidelt ja vara võõrandamisest saadud kasult arvatud tulumaks laekub täielikult riigile. (Sisekaitseakadeemia, 2014a)

Füüsilise isiku tulumaksu määr on 2014.a. seisuga 21% maksustavast tulust. Alates 2005.a. on seda mitmeid kordi alandatud, mil tulumaksu määr langes 26%-lt 21%-le. 2015.a. langeb tulumaksu määr 20%-ni. (Tabel 1)

Tabel 1. Füüsilise isiku tulumaksu määr ja maksuvaba tulu Eestis 2004-2015.

Aasta	Tulumaksu määr (%)	Maksuvaba tulu (eurot aastas)
2004	26%	1073,71
2005	24%	1303,79
2006	23%	1533,87
2007	22%	1533,87
2008	21%	1725,61
2009	21%	1725,61
2010	21%	1728
2011	21%	1728
2012	21%	1728
2013	21%	1728
2014	21%	1728
2015	20%	1728

Allikas: (Tulumaksuseadus §4, §23)

Eestis on füüsilise isiku tulumaks proportsionaalne üheastmeline maks. See tähendab, et tulumaksumäär on sõltumata maksustatava tulu suurusele sama. Siiski on tulumaksuseaduse §23 järgi sätestatud maksuvaba tulu, mis arvestatakse maksustavast tulust maha. 2014.a. seisuga on see 1728 eurot aastas. Aastatel 2004-2008 toimusid maksuvaba tulu osas suurenemised. Kokkuvõttes, füüsilise isiku tulumaks vähenes aastatel 2004-2008, sest alandati maksumäära ja suurendati maksuvaba tulu. Sellele järgnenud aastatel on jäänud tulumaksu tase samaks.

3.1.2. Sotsiaalkindlustusmaksed

Sotsiaalkindlustusmaksedeks on Eestis sotsiaalmaks, töötuskindlustuse makse ja kohustusliku kogumispensionimakse. Sotsiaalmaks on kehtestatud pensionikindlustuse ja ravikindlustuse finantseerimiseks. Töötuskindlustuse makse ja kohustusliku kogumispensionimakse on kehtestatud sundkindlustusena. Sundkindlustus on sätestatud kohustus tasuda makset või maksu ja selle kohaselt on riigil teatud tingimuste esinemisel kohustus pakkuda sundikindlustatule hüvitist. Töötuskindlustuse puhul maksab riik hüvitist töötuse ja kohustusliku kogumispensionipuhul pensioniealisuse korral. (Lehis, 2007)

Sotsiaalmaksu reguleerib sotsiaalmaksu seadus. Vastavalt seadusele on sotsiaalmaks on pensionikindlustuseks ja riiklikuks ravikindlustuseks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud rahaline kohustus. Sotsiaalmaksuga maksustatakse töötajale või avalikule teenistujale makstavat palka ja muid tasusid, juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmetele makstud tasu, füüsilisele isikule töövõtu-, käsundus- või muu teenuse osutamiseks sõlmitud võlaõigusliku lepingu alusel makstud tasu, füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlustulu, erisoodustusi ja töötuskindlustushüvitisi. (Sotsiaalmaksuseadus §1, §2) Seega on sotsiaalmaksu baas kitsam kui tulumaksu oma, sest sotsiaalmaksuga ei maksustata näiteks tulusid vara võõrandamiselt, intressi- ja üüritulusid. Siiski langeb osa sotsiaalmaksust kapitalimaksude alla, sest sotsiaalmaksuga maksustatakse füüsilisest isikust ettevõtjate ettevõtlustulu.

Eestis maksab sotsiaalmaksu täies ulatuses tööandja. Maksukohustus on pandud tööandjale, kuid maksu makstakse töötajate eest. See on sotsiaalmaksu ja tulumaksu erinevuseks. Eesti sotsiaalmaksusüsteem on tänu sellele, et see on täies ulatuses tööandja maks, paljude riikide omast erinev, sest mitmetes riikides jaguneb sotsiaalmaks töötaja ja tööandja vahel. (Lehis, 2007)

Sotsiaalmaksu määr on 33 protsenti maksustatavalt summalt. Maksustamisperioodiks on kalendrikuu, füüsilisest isikust ettevõtlustulu puhul kalendriaasta. (Sotsiaalmaksuseadus §7, §8) Erinevalt tulumaksumäärast on sotsiaalmaksu määr püsinud Eestis pidevalt muutumatuna.

Töötuskindlustus on sundkindlustus, mille eesmärk on kindlustada töötaja töötuks jäämise riski ning tööandja riske seoses koondamiste või pankrotistumisega makstavate hüvitistega. Töötuskindlustuse kindlustusandjaks on Eesti Töötukassa. (Sotsiaalministeerium, 2013a)

Töötuskindlustust reguleerib töötuskindlustuse seadus. Töötuskindlustuse puhul on kindlustatu töötaja, ametnik, võlaõigusliku lepingu alusel teenust osutav füüsiline isik, riiklik lepitaja, valla- või linnavalitsuse liige, osavalla- või linnaosavanem, pikaajalisse välislähetusse saadetud ametnikuga kaasasolev mittetöötav abikaasa ja Eesti Vabariigi välisesinduses töötava teenistujaga kaasasolev mittetöötav abikaasa, kui nad on maksnud töötuskindlustusmaksleid käesolevas seaduses sätestatud alustel ja korras. Töötuskindlustusmaksleid tasuvad kindlustatud ja tööandja. (Töötuskindlustuse seadus §3, §4). Seega jaguneb töötuskindlustusmaksle töötaja ja tööandja vahel.

Töötuskindlustusmaksleaga maksustatakse kindlustatule makstud palka ja muid tasusid (Töötuskindlustuse seadus §40). Töötuskindlustuse maksete ei pea tasuma füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlustulult.

Töötuskindlustuse makse suurus on võib vastavalt seadusele olla kindlustatu poolse makse puhul vahemikus 0,5-2,8% ja tööandja makse puhul 0,25-1,4%. Töötuskindlustuse maksete määrad kinnitatakse Vabariigi Valitusse poolt. (Töötuskindlustuse seadus §41) Tabelis 2 (lk 28) on toodud ülevaade erinevatel aastatel kehtinud töötuskindlustuse maksete määradest.

Nagu tabelist näha võib, on töötuskindlustuse maksete määrad oluliselt muutunud. 2004-2008 olid need suhteliselt madalad, kuid 2009.a. ja 2010.a. toimus järsk tõus. 2013.a. on määrasid alandatud. (Tabel 2)

Tabel 2. Töötuskindlustuse maksete määrad Eestis 2004-2014.

Aasta	Töötaja	Tööandja
2004	1,0%	0,5%
2005	1,0%	0,5%
2006	0,6%	0,3%
2007	0,6%	0,3%
2008	0,6%	0,3%
2009	2,0%	1,0%
2010	2,8%	1,4%
2011	2,8%	1,4%
2012	2,8%	1,4%
2013	2,0%	1,0%
2014	2,0%	1,0%

Allikas: (Eurostat)

Eesti pensionisüsteem koosneb nn kolmest sambast: riiklik pensionikindlustus, kohustuslik kogumispension ning täiendav kogumispension. Esimese samba ehk riikliku pensionikindlustuse finantseerimine toimub sotsiaalmaksu arvelt. Teise samba ehk kohustusliku kogumispensioni finantseerimine toimub sotsiaalmaksuga maksustatavateelt summadelt 2% kinnipidamise teel, millele lisandub sotsiaalmaksu arvelt veel 4% (selle võrra väheneb esimesse sambasse suunatav osa). Kolmas sammas ehk vabatahtlik kogumispension on täiendav kogumispension, mis toimib eraõiguslikel alustel, kindlustatu suhted pensionifondi valitsejaga ja kindlustusseltsiga reguleeritakse lepingutega ning vaidlused lahendatakse tsiviilkorras. Kohustusliku ja täiendava pensionikindlustuse jaoks tuleb moodustada eraldi pensionifondid. (Sotsiaalministeerium, 2013b)

Pensionisüsteemi teise samba finantseerimiseks tehtavaid makseid nimetatakse kohustusliku kogumispensioni makseteks. Neid reguleerib kogumispensionide seadus. Kogumispensioni makseid tasutakse sotsiaalmaksuga maksustavatele summadelt ja makseperioodiks on kalendrikuu. (Kogumispensionide seadus §7, §8) Kuna makseid tasutakse ka füüsilisest isikust ettevõtjate ettevõtlustulult, siis osaliselt on tegemist kapitalimaksuga.

Kohustusliku kogumispensionide makseid tasutakse juhul, kui töötaja on kohustusliku kogumispensioniga liitunud. Enne 1983.a. sündinud isikute puhul oli sellega liitumine vabatahtlik, mistõttu osade töötajate puhul seda ei tasuta. (Kogumispensionide seadus §66)

Kohustusliku kogumispensioni maksete määr on koguaeg olnud 2%. 2009. aasta 1. juunist kuni 2010. aasta 31. detsembrini olid maksed peatatud ning ei tasutud. Selle

kompenseerimiseks oli 2013.a. võimalik isikutel esitada avaldus kogumispensionimaksete tasumiseks aastatel 2014-2017 3% määraga. (Kogumispensionide seadus §67¹, §67²). Seega on kohustusliku kogumispensionimaksed olnud Eestis suhteliselt stabiilsed nagu sotsiaalmaks. Samas tulumaksu ja töötuskindlustuse määras on olnud suuri muutuseid.

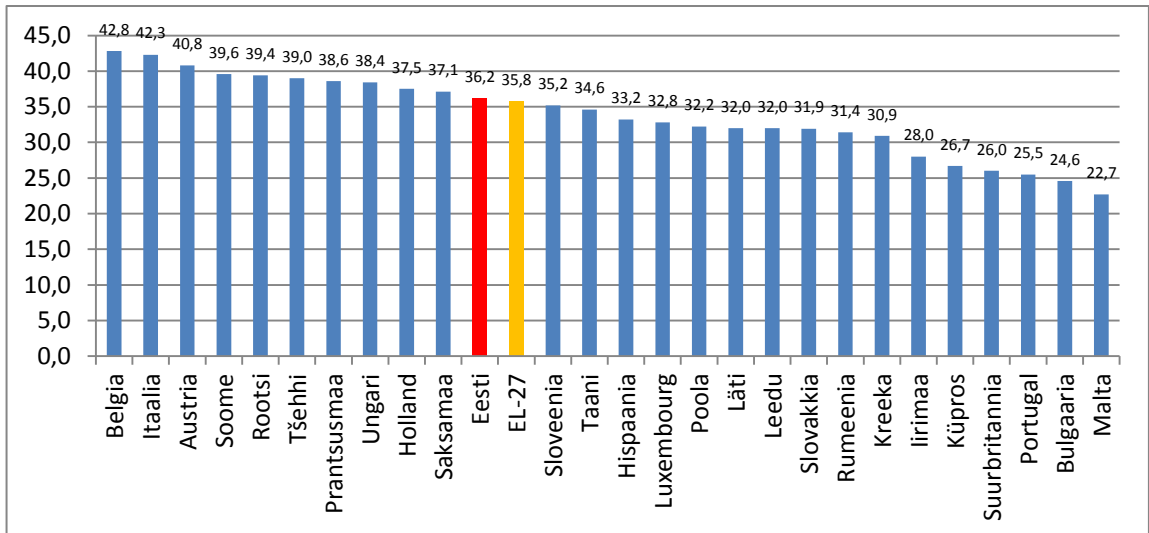
3.2. Tööjõu maksukoormus Euroopa Liidu riikides

Käesolevas alapeatükis võrreldaks tööjõu maksukoormust Euroopa Liidu riikides ja Eestis. Lisaks vaadeldakse ka kapitali ja tarbimise maksustamist ning tööjõu maksukoormuse seost kapitali ja tarbimise maksustamisega.

EL riikide tööjõu maksukoormuse mõõtmisel kasutab Eurostat kahte erinevat näitajat. Tööjõu sisemise maksumäära (*implicit tax rate on labour*) meetodika puhul lähtutakse põhimõttest, et maksukoormus jaguneb tööjõu, kapitali ja tarbimise vahel. Vastava meetodika alusel loetakse teatud osa maksudest tööjõumaksudeks ning tööjõu maksukoormus saadakse, kui seda võrreldakse tööjõu maksubaasiga. Teiseks meetodiks on maksukiilu (*tax wedge*) meetodika, mille puhul arvutatakse tööandja poolt makstavate tööjõukulude ja töötaja poolt kättesaadava summa erinevus (De Laet, Wöhlbier, 2008, 23-24) Käesoleva töö kirjutamise ajaks olid autorile Eurostati andmebaasis kättesaadavad andmed kuni 2011.a.

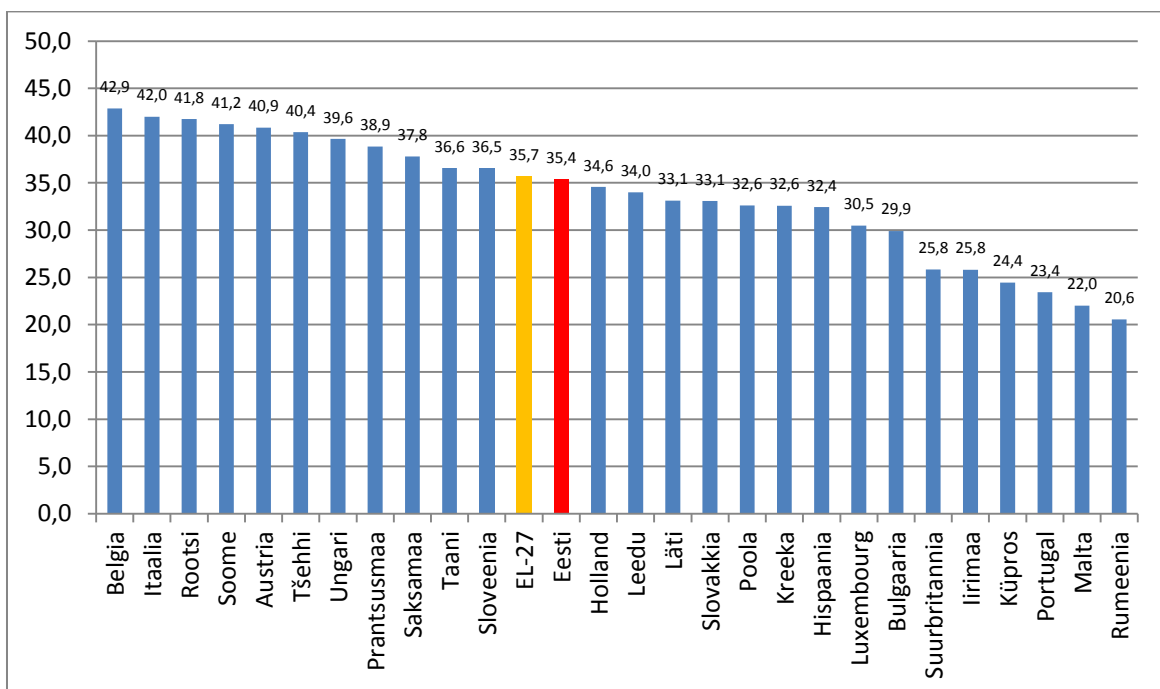
3.2.1. Tööjõu sisemine maksumäär

2011.a. seisuga oli keskmine tööjõu maksukoormus EL riikides 35,8%. Kõige kõrgem oli see Belgias 42,8% ja kõige madalam Maltal (22,7%). Eesti oli tööjõu maksukoormus 36,2%, mis tähendab, et tööjõu maksukoormus Eestis oli ligikaudu võrdne EL keskmisega. Eesti tööjõu maksukoormus on madalam kui Soomes (39,6%) ja Rootsis (39,4%). Võrreldes Läti ja Leeduga (mõlemad 32,0%) on Eesti tööjõu maksukoormus oluliselt kõrgem. Kesk- ja Ida-Euroopa riikidest on tööjõu maksukoormus Eestiga võrreldes kõrgem vaid Tšehhis (39,0%) ja Ungaris (38,4%). (Joonis 1)

Joonis 1. Töötajumaksu koormus EL riikides 2011. a. (Eurostat)

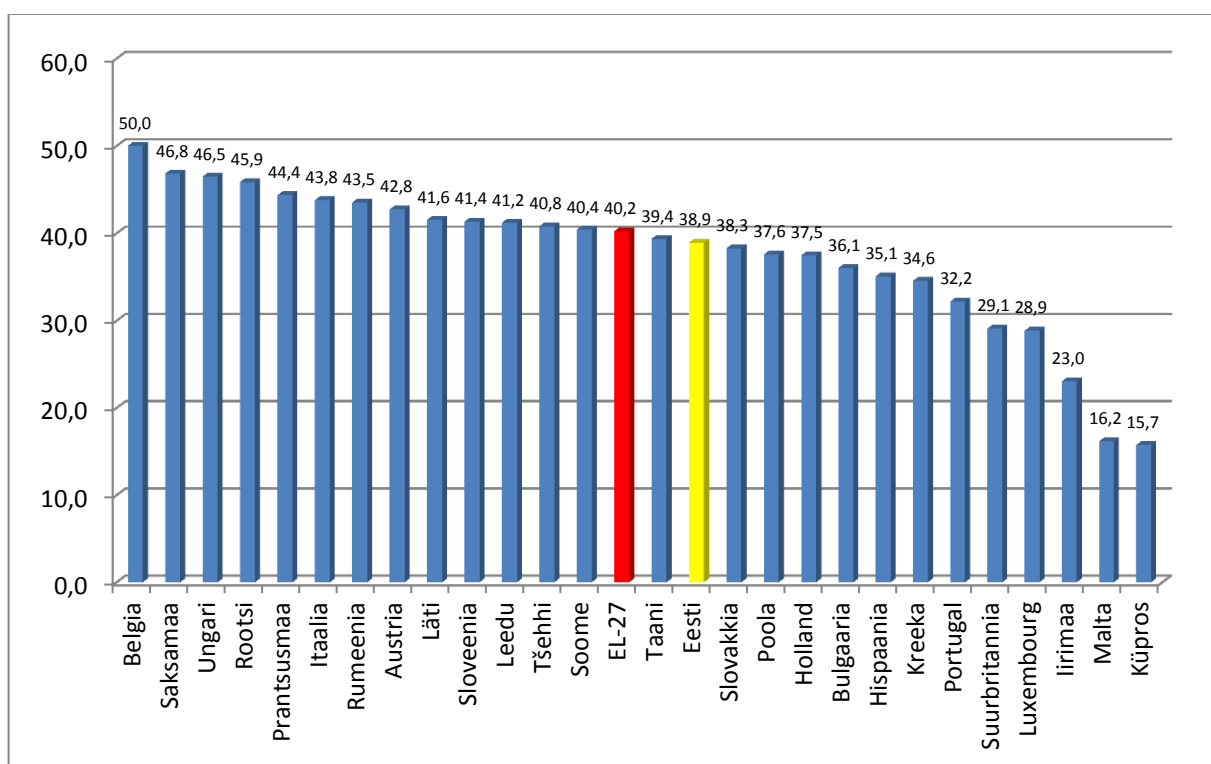
Kui vaadata töötajumaksukoormust pikema perioodi jooksul, siis aastatel 2002-2011 on see EL riikide keskmisena olnud 35,7%. Ka siin on Eesti EL keskmisega ligikaudu võrdne (35,4%). Kõige kõrgem keskmine töötajumaksukoormus on olnud Belgias (42,9%) ja kõige madalam Rumeenias (20,6%). Naaberriikidest edestavad Eestist Rootsi (41,8%) ja Soome (41,2%). Leedus (34,0%) ja Lätis (33,1%) on perioodi keskmine töötajumaksukoormus olnud madalam kui Eestis. Ka perioodi keskmise maksukoormuse osas edastavad Kesk- ja Ida-Euroopa riikidest Eestit vaid Tšehhi (40,4%) ja Ungari (39,6%). (Joonis 2)

Joonis 2. Keskmine töötajumaksu koormus EL riikides 2002.-2011. a. (Eurostat)

3.2.2. Tööjõu maksukiil

Maksukiilu osas on Eurostat avaldanud andmeid pikema perioodi kohta, mis võimaldavad analüüsida keskmist maksukiilu alates 1996.a. Selle näitaja poolest on Eesti samuti EL keskmisele (40,2%) lähedane, kuid jääb sellele veidi alla (38,9%). Kõige kõrgem keskmine maksukiil on olnud Belgias (50,0%) ja kõige madalam Küprosel (15,7%). Keskmine maksukiil Rootsis (45,9%) on Eestist oluliselt kõrgem, kuid Soomes (40,4%) on see olnud Eestiga võrreldaval tasemel. Keskmine maksukiir Lätis (41,6%) ja Leedus (41,2%) on erinevalt keskmise maksumäära näitajatest olnud Eestiga võrreldes kõrgem. (Joonis 3).

Joonis 3. Keskmine maksukiil EL riikides 1996.-2011.a. (Eurostat)

Tabelis 3 toodud andmed näitavad, et enamikes riikides on tööjõu maksukiil aastatel 2001-2011 langenud, mis viitab tööjõu maksukoormuse alanemisele. EL keskmisena on vähenemine olnud 1,4 protsendipunkti. Eestis on maksukiil vähenenud 0,5 protsendipunkti. Kõige suurem on olnud maksukiilu vähenemine Rootsis (7,1 protsendipunkti). Ka Hollandis (5,8 protsendipunkti) ja Ungaris (5,7 protsendipunkti) on toimunud tugev langus). Ainult seitsmes riigi on maksukiil kasvanud, kõige suurem on olnud kasv Lätis (1,5 protsendipunkti). Eesti naaberriikidest on Rootsi kõrval ka Soomes (4,2 protsendipunkti) ja Leedus maksukiil oluliselt vähenenud (4,1 protsendipunkti)

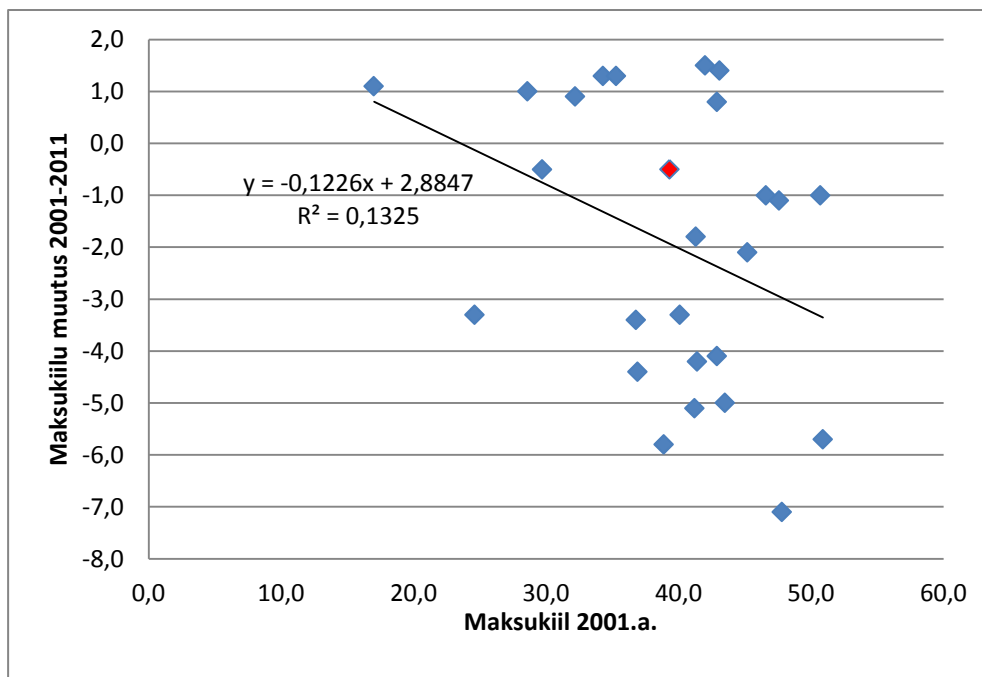
Tabel 3. Tööjõu maksukiil ja selle muutused EL riikides 1996-2011.

Riik	1996	2001	2006	2011	Muutus 2001-2011
Belgia	50,5	50,7	49,4	49,7	-1,0
Bulgaaria	40,3	36,9	31,5	32,5	-4,4
Tšehhi	41,4	41,3	40,0	39,5	-1,8
Taani	41,3	40,1	38,9	36,8	-3,3
Saksamaa	46,5	46,6	47,4	45,6	-1,0
Eesti	38,5	39,3	37,3	38,8	-0,5
Iirimaa	26,5	24,6	21,5	21,3	-3,3
Kreeka	34,9	34,3	34,4	35,6	1,3
Hispaania	34,4	35,3	35,9	36,6	1,3
Prantsusmaa	44,3	47,6	45,5	46,5	-1,1
Itaalia	48,3	43,1	42,5	44,5	1,4
Küpros	16,0	17,0	11,9	:	
Läti	39,3	42,0	41,8	43,5	1,5
Leedu	41,2	42,9	40,6	38,8	-4,1
Luxembourg	29,2	29,7	29,1	29,2	-0,5
Ungari	46,8	50,9	43,3	45,2	-5,7
Malta	11,9	17,0	18,6	18,1	1,1
Holland	39,3	38,9	33,1	33,1	-5,8
Austria	37,5	42,9	43,7	43,7	0,8
Poola	43,6	36,8	37,8	33,4	-3,4
Portugal	30,6	32,2	32,3	33,1	0,9
Rumeenia	42,7	45,2	42,2	43,1	-2,1
Sloveenia	40,9	43,5	41,3	38,5	-5,0
Slovakkia	40,3	41,2	35,2	36,1	-5,1
Soome	45,3	41,4	38,8	37,2	-4,2
Rootsi	48,6	47,8	45,9	40,7	-7,1
Suurbritannia	26,8	28,6	30,6	29,6	1,0
EL-27	41,0	40,7	40,0	39,3	-1,4

Allikas: (Eurostat)

Järgmisena uurib autor, kas ja kuidas on maksukiilu muutus seotud selle tasemega 2001.a. Jooniselt 4 on näha, et riikides, kus on esialgne maksukiil olnud kõrgem, on toimunud suurem maksukiilu langus. Eesti on joonisel tähistatud punasega. Eesti asub regressioonisirgest üleval pool, mis tähendab, et vaatamata sellele, et 2001.a. oli maksukiil Eestis suhteliselt kõrge, on selle langus olnud tagasihoidlik.

Tänu sellele, et maksukiil on vähenenud rohkem riikides, kus esialgne maksukiil oli kõrgem, siis on riikidevahelised erinevused maksukiilus vähenenud. See tähendab, et tööjõu maksukoormus on EL liikmesriike vahel 2011.a. ühtlasemalt jagunenud kui 2001.a.

Joonis 4. 2001.a. maksukiilu ja maksukiilu 2001-2011.a. muutuse seos (Eurostat)

3.2.3. Töäjõu maksukoormus võrreldes kapitali ja tarbimise maksustamisega

Tabeli 4 on esitatu tööjõu maksukoormuse kõrval kapitali ja tarbimise maksukoormus. Kapitali maksukoormus osas kahjuks Eurostatil osade riikide kohta andmed puuduvad. Kapitali maksukoormus on kõige kõrgem Prantsusmaal (44,4%) ja kõige madalam Leedus (5,5%). Eestis on kapitali maksukoormus 7,9%, mis on Leedu järel teine madalaim näitaja. Eesti puhul on kapitali maksukoormus väga madal selle pärast, et ettevõtte tulumaks on ainult dividendidelt ja samuti puudub Eestis kinnisvaramaks. Kõik kolm Balti riiki on madala kapitali maksukoormusega. Soomes (27,4%) ja Rootsis (27,0%) on kapitali maksukoormus küllaltki kõrge.

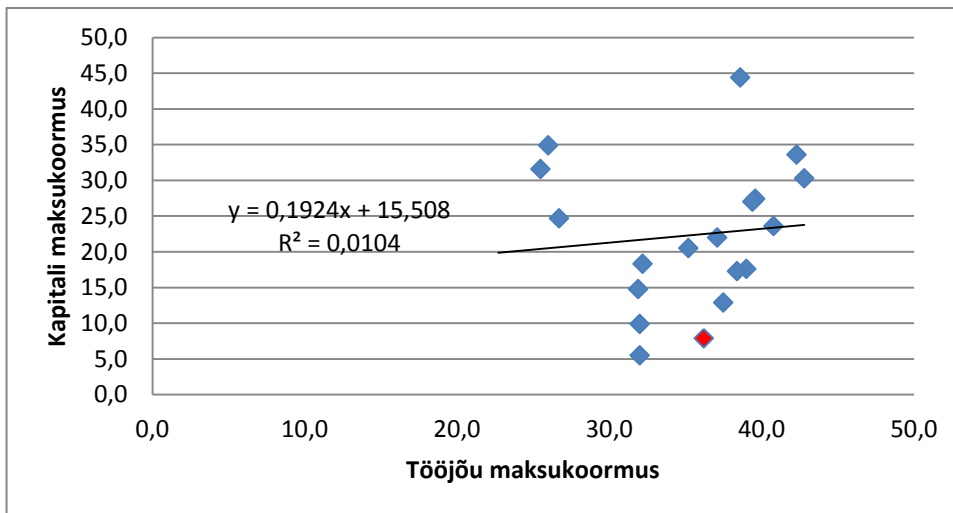
Kõige kõrgem tarbimise maksukoormus on Taanis (31,4%) ja kõige madalam on see Hispaanias (14,0%). Eestis on tarbimise maksukoormus 26,1%, mis on enamikust EL riikidest kõrgem. Rootsis (27,3%) ja Soomes (26,4%) on tarbimise maksukoormus Eestiga umbes võrdsel tasemel. Lätis (17,2%) ja Leedus (17,5%) on see oluliselt madalam.

Tabel 4 Tööjõu, kapitali ja tarbimise maksukoormus EL riikides 1996-2011.a. (%)

Riik	Tööjõud	Kapital	Tarbimine
Belgia	42,8	30,3	21,0
Bulgaaria	24,6		22,4
Tšehhi	39,0	17,6	21,4
Taani	34,6		31,4
Saksamaa	37,1	22,0	20,1
Eesti	36,2	7,9	26,1
Iirimaa	28,0		22,1
Kreeka	30,9		16,3
Hispaania	33,2		14,0
Prantsusmaa	38,6	44,4	19,9
Itaalia	42,3	33,6	17,4
Küpros	26,7	24,7	17,7
Läti	32,0	9,9	17,2
Leedu	32,0	5,5	17,5
Luxembourg	32,8		27,2
Ungari	38,4	17,3	26,8
Malta	22,7		19,0
Holland	37,5	12,9	26,3
Austria	40,8	23,6	21,2
Poola	32,2	18,3	20,8
Portugal	25,5	31,6	18,0
Rumeenia	31,4		21,6
Sloveenia	35,2	20,5	23,0
Slovakkia	31,9	14,8	18,7
Soome	39,6	27,4	26,4
Rootsi	39,4	27,0	27,3
Suurbritannia	26,0	34,9	19,5

Allikas: (Eurostat)

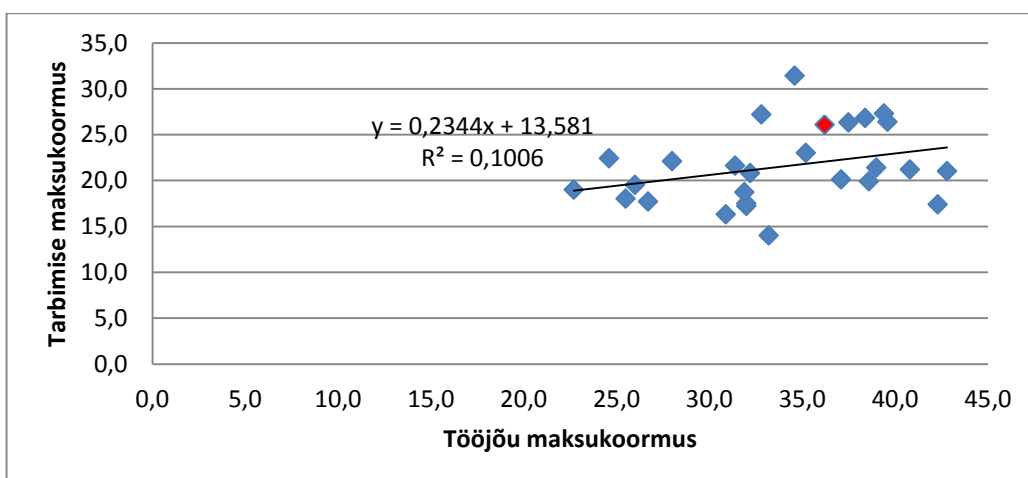
Joonisel 5 on kujutatud tööjõu ja kapitali maksukoormuse seos. Regressioonisirge näitab, et kõrgema tööjõu maksukoormuse juures on kapitali maksukoormus veidi suurem. 1 protsendi võrra kõrgema tööjõu maksukoormuse juures on kapitali maksukoormus 0,19 protsendi kõrgem. Tööjõu ja kapitali maksukoormuse vaheline korrelatsioonikordaja on 0,102. Viimase põhjal võib järeldada, et seos tööjõu ja kapitali maksukoormuse vahel on nõrk. Eesti on teistest EL riikidest erinev, sest kõrge tööjõu maksukoormuse juures on kapitali maksukoormus väga madal.

Joonis 5. Tööjõu ja kapitali maksukoormuse seos 2011.a.andmetel (Eurostat)

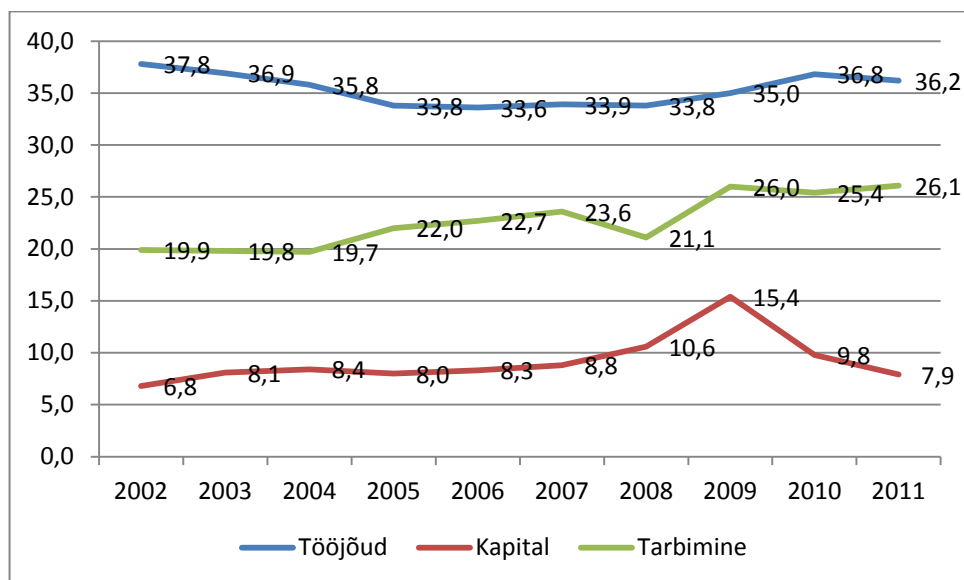
Joonisel 6 kujutatud tööjõu ja tarbimise maksukoormuse vaheline seos näitab, et kõrgema tööjõu maksukoormuse puhul on ka tarbimise maksukoormus kõrgem. Regressioonisirge võrrandi järgi 1 protsendi võrra kõrgema tööjõu maksukoormuse juures on tarbimise maksukoormus 0,23 protsendi võrra kõrgem. Tööjõu ja tarbimise maksukoormuse vaheline korrelatsiooni kordaja on 0,317. Eestis on tarbimise maksukoormus kõrgem kui sarnase tööjõu maksukoormuse puhul teistes riikides.

Seega näitavad need tulemused, et EL riikide puhul on kõrgemate tööjõumaksude puhul enamasti ka kapitali ja tarbimise maksude kõrgemad. Tulemused ei näita, et madalama tööjõu maksukoormuse juures kompenseeritaks seda teiste maksude liikidega. Eesti puhul on iseäralik, et kui tööjõu maksukoormus on EL keskmisel tasemel, siis kapitali maksukoormus on keskmisest oluliselt madalam ja tarbimise maksukoormus on keskmisest kõrgem.

Joonis 6. Tööjõu ja tarbimise maksukoormuse seos 2011.a.andmetel (Eurostat)

Joonisel 7 on kujutatud tööjõu, kapitali ja tarbimise maksukoormuse muutused Eestis aastatel 2002-2011. Tööjõu maksukoormus on perioodi esimeses pooles langenud, kuid viimastel aastatel kasvanud. Kapitali maksukoormus on kuni 2009.a. kasvanud ja pärast seda langenud. Tarbimise maksukoormus on pidevalt kasvanud. Tööjõu maksukoormuse langus perioodi esimeses pooles on ilmselt põhjustatud tulumaksumäära alandamisest ja maksuvaba tulu tõstmisest. Alates 2009.a. on tööjõu maksukoormus kasvanud, sest töötuskindlustuse määrad on kasvanud. Tarbimise maksukoormus on kasvanud kogu perioodi jooksul aktsiisimaksude tõusust ja 2009.a. tõsteti ka käibemaksu määra 18%-lt 20%-le. Kapitali maksukoormus sõltub sellest, kui palju ettevõtteid dividende maksavad. Kuni 2009.a. dividendide väljavõtmine kasvas ja sellega kasvas ka kapitali maksukoormus. Järgnevatel aastatel on ettevõtted maksanud dividende vähem ja kapitali maksukoormus on langenud.

Joonis 7. Tööjõu, kapitali ja tarbimise maksukoormuse Eestis 2002.-2011.a.(Eurostat)

3.3. Tööjõu maksude mõjude analüüs

Käesolevas alapeatükis uuritakse, kuidas tööjõu maksukoormus on seotud majanduskasvu ja töötuse määraga.

Tabelis 5 toodud andmete järgi on aastatel 2002-2011 olnud kõige kiirem SKP kasv Slovakkias (4,8%) ja Leedus (4,6%). Eesti on selle näitaja poolest kolmandal kohal (4,1%). SKP kasv on reeglina olnud Kesk- ja Ida-Euroopa riikides kiirem kui Lääne-Euroopas. Kõige

aeglasem on SKP kasvutempo on olnud Itaalias (0,2%), Portugalis (0,4%) ja Taanis (0,7%). Eesti lähiriikidest on Soomes olnud see näitaja 1,9% aastast ja Rootsis 2,4% aastast.

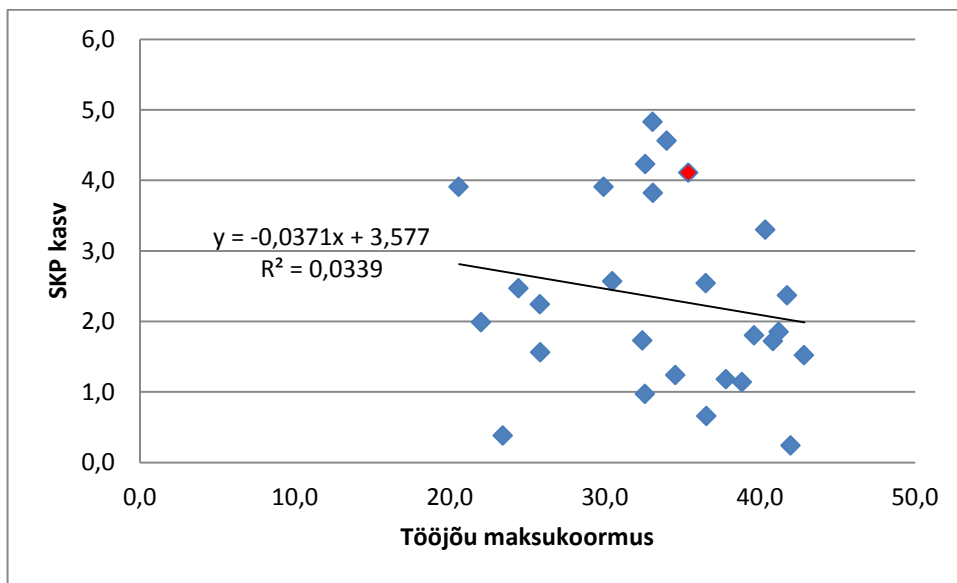
Kõige kõrgem keskmine töötuse määr on olnud Slovakkias (13,7%), Hispaanias (13,4%) ja Lätis (12,0%). Eestis on keskmine töötuse määr olnud (9,6%), mis on kõrgem kui Soomes (7,8%) ja Rootsis (7,4%), kuid madalam kui Leedus (10,4%). Kõige madalam keskmine töötuse määr on olnud Hollandis (4,3%), Austrias (4,6%) ja Luxembourgis (4,7%). (Tabel 5)

Tabel 5. Keskmine SKP kasv, töötuse määr, tööjõu maksukoormus ja maksukiil EL riikides 2002-2011. (%)

Riik	SKP kasv	Töötus	Tööjõu maksukoormus	Maksukiil
Belgia	1,5	7,9	42,9	50,0
Bulgaaria	3,9	9,0	29,9	36,1
Tšehhi	3,3	6,7	40,4	40,8
Taani	0,7	5,3	36,6	39,4
Saksamaa	1,2	8,6	37,8	46,8
Eesti	4,1	9,6	35,4	38,9
Iirimaa	2,2	8,1	25,8	23,0
Kreeka	1,0	10,6	32,6	34,6
Hispaania	1,7	13,4	32,4	35,1
Prantsusmaa	1,1	8,7	38,9	44,4
Itaalia	0,2	7,5	42,0	43,8
Küpros	2,5	5,2	24,4	15,7
Läti	3,8	12,0	33,1	41,6
Leedu	4,6	10,4	34,0	41,2
Luxembourg	2,6	4,7	30,5	28,9
Ungari	1,8	8,5	39,6	46,5
Malta	2,0	6,7	22,0	16,2
Holland	1,2	4,3	34,6	37,5
Austria	1,7	4,6	40,9	42,8
Poola	4,2	11,9	32,6	37,6
Portugal	0,4	9,7	23,4	32,2
Rumeenia	3,9	7,0	20,6	43,5
Sloveenia	2,5	6,2	36,5	41,4
Slovakkia	4,8	13,7	33,1	38,3
Soome	1,9	7,8	41,2	40,4
Rootsi	2,4	7,4	41,8	45,9
Suurbritannia	1,6	6,2	25,8	29,1

Allikas: (Eurostat)

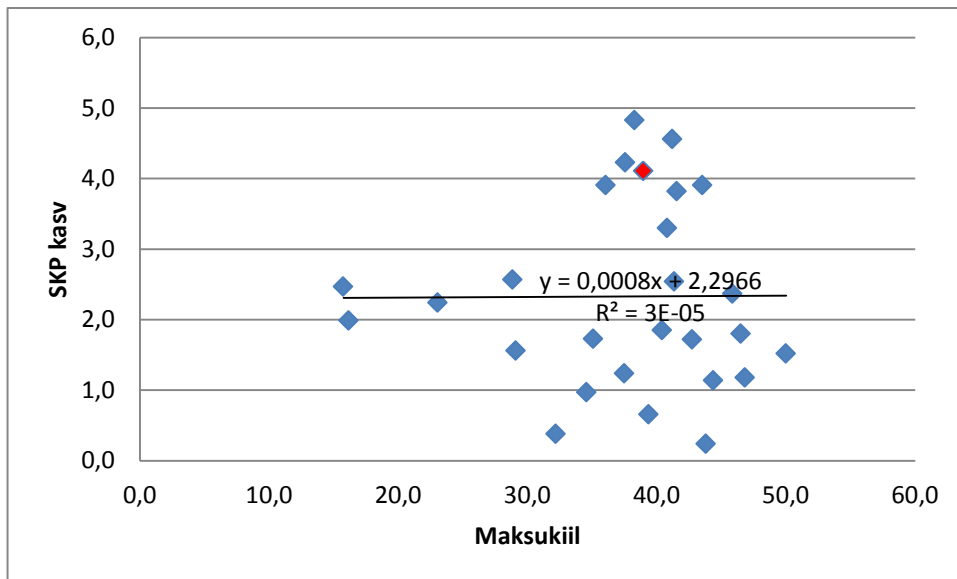
Kui vaadelda töäjõu maksukoormuse ja SKP kasvu seost, siis selgub, et kõrgema töäjõu maksukoormuse korral on SKP kasv veidi aeglasem, kuid seos on küllaltki väikese ulatusega ja nõrk. Regressiooni sirge võrrandi järgi 1 protsendipunkti võrra kõrgema töäjõu maksukoormuse korral on SKP aastane kasv 0,04 protsendipunkti aeglasem. Töäjõu maksukoormuse ja SKP kasvu vaheline korrelatsioonikordaja on -0,184, mis näitab nõrka negatiivset korrelatsiooni. Kui vaadata seda seost Eesti puhul, siis on Eestis olnud SKP kasv oluliselt kiirem kui sellise töäjõu maksukoormuse puhul prognoosida võiks.

Joonis 8. Töäjõu maksukoormuse ja SKP kasvu seos EL riikides 2002.-2011.a.(Eurostat)

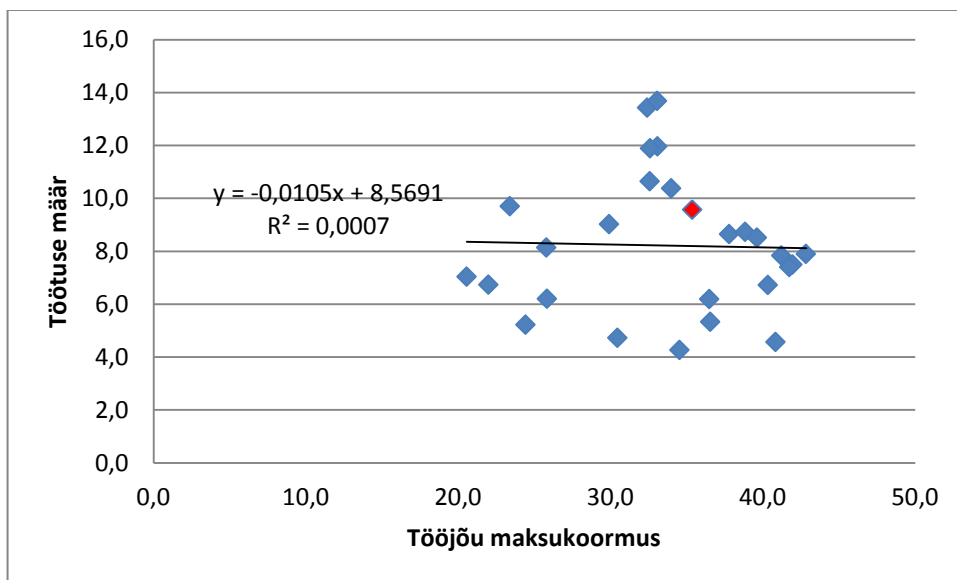
Kui analüüsida töäjõu maksukoormuse ja SKP kasvu vahelist seost kasutades töäjõu maksukoormuse mõõdikuna maksukiilu, siis näitavad joonise andmed 9, et seos nende näitajate vahel puudub. Regressioonisirge on praktiliselt horisontaalne ja korrelatsioonikordaja väärtus on 0,005.

Joonistel 8 ja 9 saadud tulemused on mõnevõrra erinevad. Need näitavad, et seos töäjõu maksukoormuse ja SKP kasvu vahel sõltub mõõdikust, mida kasutatakse töäjõu maksukoormuse väljendamiseks. Seetõttu mõlema põhjal võbi väita, et tugevat seost ei ole.

Joonis 9. Maksukiilu ja SKP kagu seos EL riikides 2002.-2011.a.(Eurostat)

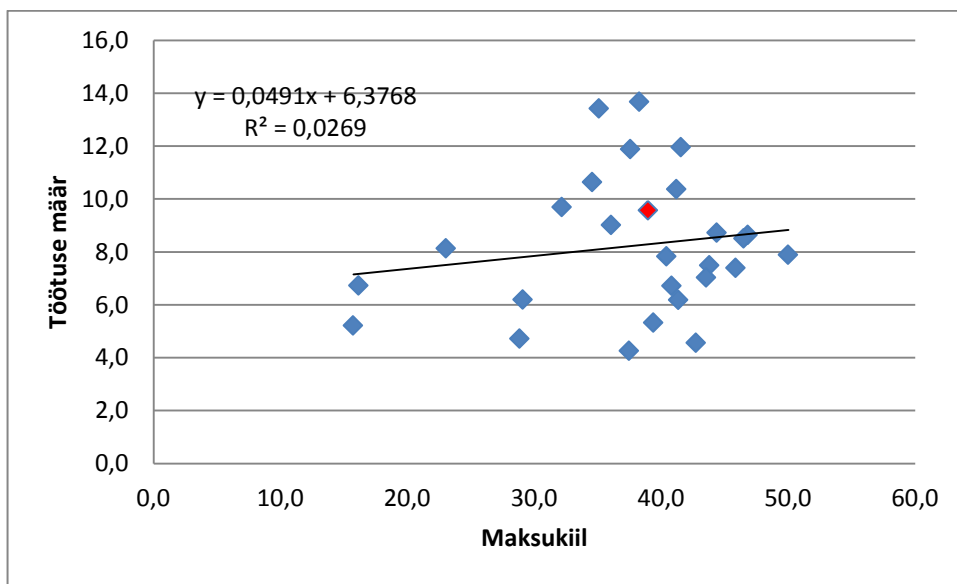
Joonisel 10 on kujutatud tööjõumaksukoormuse ja töötuse määra vaheline seos EL riikides 2002.-2011.a. Tulemused näitavad, et märkimisväärset seost nende kahe näitaja vahel ei ole. Regressiooni sirge võrrandi järgi 1 protsendipunkti võrra kõrgema tööjõu maksukoormuse korral on töötuse määr 0,01 protsendipunkti võrra väiksem. Tööjõu maksukoormuse ja töötuse määra vaheline korrelatsioonikordaja on -0,027.

Joonis 10. Tööjõu maksukoormuse ja töötuse määra seos EL riikides 2002.-2011.a.(Eurostat)

Maksukiilu ja töötuse määra vahelise seose puhul avaldub nõrk positiivne korrelatsioon, sest korrelatsioonikordaja väärtus on 0,164. Regressiooni sirge võrrandi järgi 1 protsendipunkti võrra kõrgema maksukiilu puhul on töötuse määr 0,05 protsendipunkti võrra kõrgem. Eesti puhul on töötuse määr mõnevõrra kõrgem kui sellise maksukiilu taseme puhul see regressioonivõrrandi järgi olema peaks. (Joonis 11).

Seega ka tööjõumaksu koormuse ja töötuse määra vahelise seose puhul sõltub tulemus valitavast tööjõu maksukoormuse taset iseloomustavast näitajast, kuid kokkuvõttes võib siiski öelda, et seos puudub.

Joonis 11. Maksukiilu ja töötuse määra seos EL riikides 2002.-2011.a.(Eurostat)

3.4. Hinnang tööjõu maksukoormusele Eestis

Käesolevat töös selgus, et tööjõu maksukoormus on Eestis ligikaudu võrdsel tasemel EL keskmisega. Samal ajal on kapitali maksukoormus oluliselt madalam kui EL keskmine ja tarbimise maksukoormus on EL keskmisest kõrgem. Tööjõu maksukoormust on seoses tulumaksumäära alandamise ja maksuvaba tulu suurenemisega alanenud, kuid töötuskindlustus hüvitise kasvu tõttu on see kasvanud.

Siiski tuleb autori arvates arvesse võtta, et tööjõumaksud ja maksud üldse on vaid üks paljudest majandust ja tööturgu mõjutavatest teguritest. Seega ilmselt saab tööjõumaksude kaudu majanduslikku olukorda parandada ainult piiratud ulatuses.

Tööjõumaksude alandamise korral tuleb arvestada sellega, et selle tulemusena maksutulud vähendavad, mis võib tuua kaasa vajaduse tõsta kapitali ja tarbimise maksusid. Kui vaadata tulevikku, siis on Eesti minemas seda teed, et asendada tööjõumaksusid tarbimismaksudega. 2015.a. alaneb tulumaksumäär 20%-ni, kuid nii 2015.a. kui järgnevatel aastatel tõusevad aktsiisimaksud. Ilmselt võib lähiaastatel oodata ka töötuskindlustusmaksude alandamist, kuna töötuse määr on võrreldes majanduskriisiga oluliselt langenud. Seega võib väita, et tööjõumaksude tase on eeldatavalt lähiaastatel langemas.

Andes hinnangut küsimusele, kas tööjõumaksusid peaks veelgi alandama, leiab autor, et nende edasine alandamine on õigustatud siis kui see ei too kaasa muude maksude, eelkõige kapitalimaksude tõusu. Seega on tööjõumaksude edasise alandamise puhul kaks võimalust, kas alandada üldist maksukoormust, mis toob vajaduse vähendada avaliku sektori kulusid või suurendada tarbimismaksusid. Tarbimismaksud on Eestis niigi suhteliselt kõrged ja nende puhul tuleb arvestada sellega, et need mõjutavad madalama sissetulekute tasemega elanikke rohkem. Seega tarbimismaksude tõstmine suurendab sissetulekute ebavõrdsust, mis on niigi Eestis küllaltki kõrge. Üldise maksukoormuse ja avaliku sektori kulude vähendamine eeldaks vastavat poliitilist otsust, põhimõtteliselt on seda võimalik teha, kuigi võrreldes mitmete EL liikmesriikidega on avaliku sektori kulude tase Eestis madal.

KOKKUVÕTE

Maksu puhul on tegemist riigile tasutava rahalise kohustusega, mis ei ole seotud riigi poolt osutatava teenega. Maksude tasumine või tasumata jätmine ei mõjuta isiku õiguseid avalike teenuste tarbimiseks. Maksustamisel on fiskaalne ja regulatiivne eesmärk. Esimene tähendab, et maksudega finantseeritakse avaliku sektori kulusid ja teine tähendab seda, et maksusid kasutakse majandus või sotsiaalvaldkonna mõjutamiseks. Peamisteks nõueteks, millele maksusüsteemid peaksid vastama on majanduslik efektiivsus, administratiivne lihtsus, paindlikkus, poliitiline vastutus ja õiglus. Õigluse juures eristatakse horisontaalset ja vertikaalset õiglust ning õiglusega on seotud maksevõimelisuse põhimõte.

Maksude puhul on mitmeid võimalusi nende liigitamiseks. Majandusliku funktsiooni järgi eristatakse tööjõu, kapitali ja tarbimise maksustamist. Tööjõu maksustamine toimub tavaliselt tööjõu pealt teenitud tulude maksustamise vormis. Tööjõu maksustamine tekitab tööandjate poolt makstavate tööjõukulude ja töötaja kättesaadava palga vahele maksukiilu. Tööjõu maksustamine mõjutab töötööturgu läbi nii tööjõu pakkumise kui nõudluse. Nende koosmõjus mõjutavad tööjõumaksud tööhõive taseme ja töötuse määra kujunemist. Tööjõu maksustamine võib tööjõu pakkumist nii suurendada kui vähendada. Tööjõu maksustamine mõjutab tööealistel meestel tööjõu pakkumist vaid tagasihoidlikus ulatuses, kuid selle mõjud on tugevamad naistel, üliõpilastel ja pensionäridel. Enamasti mõjutab tööjõu maksustamine tööjõu nõudlust rohkem, vähendades seda. Tööjõu maksustamise mõjudeks tööturul võivad olla muutused hõives ja töötuse määras. Nende muutuste ulatus sõltub tööturu paindlikkusest. Varasemate empiiriliste uuringute tulemused on näidanud, et kõrgemate tööjõumaksude korral on töötuse määr kõrgem.

Kui tööjõu maksustamine vähendab tööhõivet, siis avaldab see tööhõive kaudu negatiivset mõju majanduskasvule. Tööjõu maksustamine võib vähendada investeeringuid nii füüsilisse kui inimkapitali. Mõlemad toovad kaasa majanduskasvu aeglustumise. Tööjõu maksustamine võib mõjuda negatiivselt ettevõtlusaktiivsusele. Tööjõumaksud mõjutavad ka riikidevahelisi tööjõu- ja kapitalivoogusid. Empiiriliste uuringute tulemused on enamasti näidanud, et kõrge tööjõumaksud mõjutavad majanduskasvu negatiivselt.

Eestis on tööjõumaksud füüsilise isiku tulumaks ja sotsiaalkindlustusmaksed. Viimaste hulka kuuluvad sotsiaalmaks, töötuskindlustuse makse ja kohustusliku kogumispensioni makse. Füüsilise isiku tulumaks ei ole täies ulatuses tööjõumaks, sest sellega maksustatakse ka ettevõtlustulu, tulu vara võõrandamist, renditulu ja intresse.

Kui võrrelda tööjõu maksukoormust Eestis teiste Euroopa Liidu riikidega, siis on see ligikaudu võrdne EL keskmise tasemega. Kui võrrelda kapitali ja tarbimise maksukoormust Eestis ja EL keskmiselt, siis võib väita, et kapitali maksukoormus on EL keskmisest madalam ja tarbimise oma kõrgem. Tööjõu maksukoormuse osas on toimunud tänu tulumaksu määra alandamisele vähenemine, kuid samas on tööjõu maksud kasvanud töötuskindlustuse makse määrade tõusu tõttu. Kokkuvõttes on tööjõumaksud siiski mõnevõrra alanenud, kuid vähenemine on olnud tagasihoidlik. Samal ajal on tööjõu maksukoormus alanenud ka enamikus teistes EL liikmesriikides.

Töös läbiviidud tööjõu maksukoormuse ning töötuse määra ja majanduskasvu vahelise seoste analüüsi tulemused näitavad, et tööjõu maksukoormus ei avalda nendele tugevat mõju. Seosed on nõrgad ning nende tuvastamine sõltub valitud metoodikast. Seetõttu tuleb autori arvates arvesse võtta, et tööjõumaksud ja maksud üldse on vaid üks paljudest majandust ja tööturгу mõjutavatest teguritest. Seega ilmselt saab tööjõumaksude kaudu majanduslikku olukorda parandada ainult piiratud ulatuses.

Eesti maksusüsteemi kohta on avaldatud arvamust, et tööjõumaksud on liiga kõrged ja neid on vajalik alandada. Tööjõumaksude alandamise korral tuleb arvestada sellega, et selle tulemusena maksutulud vähendavad, mis võib tuua kaasa vajaduse tõsta kapitali ja tarbimise maksusid. Lähitulevikus ongi plaanitud mitmeid maksumuudatusi, mis vähendavad tööjõu maksukoormust, mis samal ajal suurendab tarbimist. Andes hinnangut küsimusele, kas tööjõumaksusid peaks veelgi alandama, leiab autor, et nende edasine alandamine on õigustatud siis kui see ei too kaasa muude maksude ja eelkõige kapitalimaksude tõusu. Tööjõumaksude edasise alandamise puhul kaks võimalust, kas alandada üldist maksukoormust, mis toob vajaduse vähendada avaliku sektori kulusid või suurendada tarbimismaksusid. Üldise maksukoormuse ja avaliku sektori kulude vähendamine eeldaks vastavat poliitilist otsust. Tarbimismaksude tõstmist takistab asjaolu, et need on juba praeguses seisus EL keskmisest tasemest kõrgemal.

VIIDATUD ALLIKAD

- Boeri, T., van Ours, J. 2008. *The Economics of Imperfect Labor Markets*. Princeton: Princeton University Press
- De Laet, J-P., Wöhlbier, F. 2008. *Tax burden by economic function: A comparison for the EU Member States*. Brussels: European Commission
- Douma, S. 2011. *Optimization of Tax Sovereignty and Free Movement*. Amsterdam: IBFD
- Drenkhan, S. 2013. *Valdo Kalm: töödumakse tuleb langetada*.
<http://www.employers.ee/et/esileht/905-kuum/16915-kalm-toeojoumakse-tuleb-alandada>
(12.05.2014)
- European Commission. 2010. *Europe 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. Brussels: European Commission.
- Eurostat. 2008. Implicit tax rate on labour.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/structural_indicators/documents/IMPLICIT%20TAX%20RATE%20ON%20LABOUR.pdf (19.05.2014)
- IMF. 2014. Republic of Estonia 2014 Article IV Consultation – Staff Report
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14112.pdf> (12.05.2014)
- Kaplow, L. 2011. *The Theory of Taxation and Public Economics*. Princeton: Princeton University Press.
- Lehis, L. 2007. Sotsiaalmaksu olemusest ja ajaloost. *Maksumaksja*, 7.
- Lehis, L. 2012. *Maksuõigus*. Tallinn: Juura.
- Maksukorralduse seadus. Vastu võetud 20.02.2002, RT I 2002, 26, 150.
- Mankiw, N. 2014. *Principles of Economics*. Mason: Cengage Learning.
- Pielberg, A., Pielberg J. 2014. Töötajate maksustamise mõju tööhõivele ja majanduskasvule. 21 lk. (Publitseerimata uurimustöö).
- Riigikantselei strateegiabüroo. 2010. Peamised väljakutsed Eesti konkurentsivõime tõstmisel. Tallinn: Riigikantselei.

- Sadilov, M., Õun, K. 2013. Maksustamine ja aktsiisid Eestis. *Eesti Statistika Kvartalikirjandus*, 2, 56-69.
- Schultz, D. A. 2009. *Encyclopedia of Public Administration and Public Policy*. New York: Infobase Publishing
- Sisekaitseakadeemia, 2014a. *Tulumaks*.
<http://stud.sisekaitse.ee/Elling/Maksususteem/tulumaks.html> (18.05.2014)
- Staehr, K. 2005. Lühivõrdandus maksustamise ökonomikast. *Kroon & Majandus*, 1, 10-17.
- Stiglitz, J. E. 1995. *Ühiskondliku sektori ökonomika*. Tallinn: Külim.
- Sotsiaalmaksuseadus. Vastu võetud 13.12.2000, RT I 2000, 102, 675.
- Sotsiaalministeerium. 2013a. *Töötuskindlustus*. <http://www.sm.ee/tegevus/too-ja-toimetulek/sotsiaalkindlustus/tootuskindlustus.html> (19.05.2014)
- Sotsiaalministeerium. 2013b. *Pension*. <http://www.sm.ee/tegevus/too-ja-toimetulek/sotsiaalkindlustus/pension.html> (19.05.2014)
- Soosaar, R: 2008. *Avaliku sektori ökonomika*. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikooli kirjastus
- Ziliak, J. P. 2005. Labor supply and taxes.. Cordes, J. J., Ebel, R. D., Gravelle, J. (Eds). *The Encyclopedia of Taxation & Tax Policy*. Washington: The Urban Institute Press, 235-237
- Tulumaksuseadus. Vastu võetud 15.12.1999, RT I 1999, 101, 903.
- Töötuskindlustuse seadus. Vastu võetud 13.06.2001, RT I 2001, 59, 359.
- Võrk, A., Kaarna, K. 2010. *Eesti maksukoormuse areng: jaotus, mõjud ja tulevikuvalikud*. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus PRAXIS.

SUMMARY

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF ESTONIAN LABOR TAXES AND OF THE NECESSITY FOR REDUCTION

Jürgen Pielberg

There are many different ways for collecting tax revenue. It is possible to tax labor, capital and consumption. The taxes systems consist of several taxes and each of them has different economic and social impacts. The most important economic impacts are on labor market and economic growth as they affect individuals' possibilities of finding jobs and income level.

In the recent times there has been a growing tendency to decrease labor taxes and shift taxation from labor and capital to consumption. High labor taxes have been criticized by the European Commission and in has been argued in Estonia that the level of labor taxes is too high. In that situation it is important to find an answer to the question if the labor taxes should be lowered in Estonia.

The aim of the thesis is to find out the level of labor taxation in Estonia and analyze if the labor taxes should be lowered. The author will compare the level of labor taxation in Estonia with other EU member states and give an overview of the main trends in labor taxation in Estonia. The analysis is based on Eurostat statistics about taxes, unemployment and economic growth. Correlation and regression analysis are used as analysis methods.

The thesis consists of three chapters. In the first chapter the nature and functions of taxation will be discussed. The author will point of the main requirements of tax systems and discuss the issues of labor taxation. In the second chapter there will be given and overview of labor taxation in Estonia and it will be compared with labor taxation in other EU member states. In the third chapter the relationships between labor taxes, unemployment and economic growth will be analyzed and the present situation in Estonian labor taxation will be evaluated.

It came out that the level of labor taxes is roughly equal to the EU average. At the same time the tax burden on capital is very low on Estonia while the tax burden on consumption is above EU average. Over the recent year tax burden on labor had decreased as the personal income tax rates have been lowered. At the same time the rates of unemployment insurance payments have increased, which has caused the level of labor taxation to rise. Taking these two effects into account, it can be concluded that the overall tax burden on labor has slightly decreased. At the same time tax burden on labor has decreased in other EU member states.

The results of the relationship between labor taxation, unemployment and economic growth show that labor taxation does not have a strong effect on them. The relationships are weak and their detection depends on the selection of indicators. It can be said that labor taxes are one of the many factors having an influence on economy and labor market. Therefore lowering labor taxes may have only a limited effect on economic performance.

In case of decreasing labor taxes it has to be taken into account that it will decrease overall tax revenue, which can cause the need to increase taxes on capital or consumption. In the near future there have been scheduled several changes in the tax system, which will decrease tax burden on labor and increase tax burden on capital. To give an evaluation to the question if the tax burden on labor should be lowered further, the author finds that it will be justified only if it does not lead to the increase in general tax burden and especially in the tax burden of capital. In case of decreasing labor taxes there are two options. The first one is to decrease public spending and the second one is to increase taxes on consumption. Decreasing public spending calls for political decision. In case of increasing the taxes on consumption further it has to be taken into account that these taxes are already at a relatively high level.